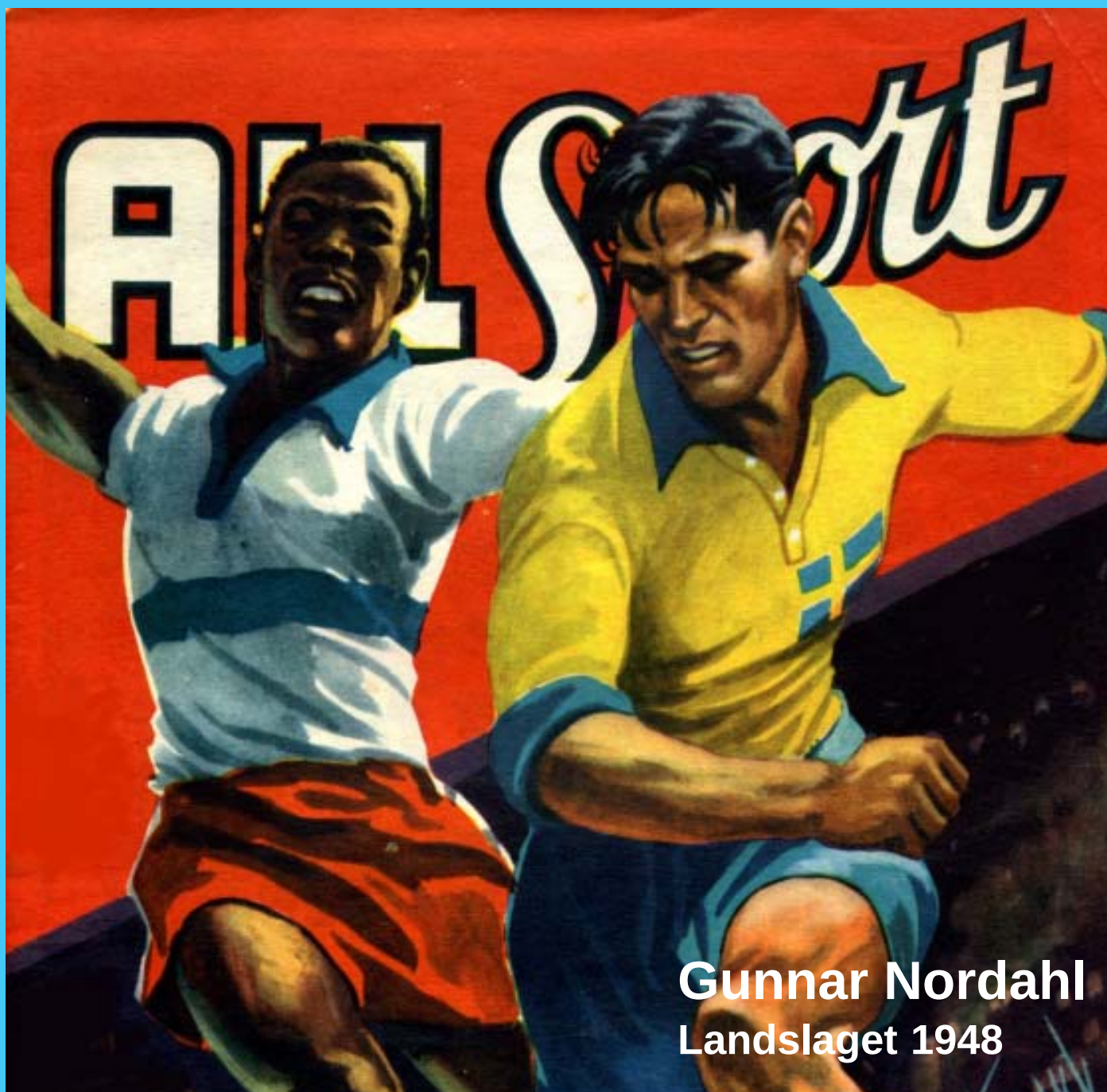

VISUELLT

Meddelanden från Västerbottens Idrottshistoriska Sällskap

Gunnar Nordahl
Landslaget 1948

Gunnar Nordahl presenterades i Rekordmagasinet Idrottsalbum inte mindre än tre gånger, nr 27 1944, nr 22 1951 och nr 23 1951.

REKORD-MAGASINETS Idrottsalbum

Nr 27 1944

GUNNAR NORDAHL

I Nordahlska familjens kök det talta kring en pilt på fyra år, som papperstussar sparkade höj vilt. Han växte upp, blev stor och stark och spelar kvadrullen så snart det gällde figth på plan med grabbarna om bollen.

I Hörnefors blev Gunnar snart en prima attraktion och fruktad utav motståndarna, som ostoppbar kaman. I nästan varje match han gjorde hat trick eller mera, och en dag sig i allsvensk klubbdräkt grabben ekipera.

Men Gunnar gilla inte blott att kicka läderklot, på fritidstund kan plocka fram sin älskade kanot. Han manövrerar än i dag så styvt med paddellåran, att paddlaressen blekna: "Den killen han e svår, han."

Som center uti Degerfors han uppmärksammas blev. "En aspirant till landslaget," förtjusta pressmän skrev. En vardag 41 han spela fenomenets roll och lekte med Landskrona, som fick spå med sex mot noll.

I landslaget han slutligen blev bofast och höll måttet. När det blev mål var Gunnar oftast den som stod för skottet. Hans glansmatch var på Råsunda i fjol mot Ungerns elva. Så fort han hade bollen börja pustans söner skälva.

Vår kulspruta får nu med annan spruta visa tag. Som brandsoldat i Norrköping han gör sin plikt i dag, och hela Peking jublande har hälsat sin idol i hopp att han för I. F. K. ska göra många mål.

REKORD MAGASINETS Idrottsalbum

Nr 22 1951

Gunnar Nordahl

forts. fr. nr. 27/1944 FC Milan

När Gunnar kom till Norrköping han snart blev attraktion, ty målståndar-försvararen föll för denne tank-kanon. På våren nittonfyrtiosex raskt IFK marschera och kunde allsvensk seger uti serien registrera.

På hösten 46 for IFK på Engelslandsfärd, men svenska folket sa: »Den truppen e nog föga värd. Mot proffsen e vi små — det blir mest bakslag att förtälja», men grabbarna beslöt att dyrt den svenska äran sälja.

Men sen kom sensationsbud: Charlton föll med 3 mot 2 och sedan med 5-2 man kunde även Sheffield slå. I Newcastle kom tredje segern, Wolves fick blott 1-1, och Gunnar var »den bästa amatörcentern man sett».

Var engelsk fotbollsredaktör stod utav häpnad slagen och Sveriges fotboll fick ett aktat namn alltsen den dagen. I radio man bedrifterna med stolthet rapportera och Gunnars namn besjungs — han mest av alla imponera.

»Den centern vare värd för oss minst hundratusen löck» sa känd expert — men det fanns ingen chans för Gunnar dock, ty utlänning fick inte lov att tjäna sköna pund och just då tyckte vi att denna lag var ganska sund...

I landslagsdress han glädde oss med målskött otogbara, och Nordahl och hans kedja blev för målståndar'n en mara, men mot Dynamo blev Peking »törar, blod och svett», där var kanonen tyst — ack, ryssen vann med 5 mot 1!

REKORD MAGASINETS Idrottsalbum

Nr 23 1951

Gunnar Nordahl
Forts. från föregående nummer

KLIPP HÄR

I London-spelen ställdes Sveriges lag på prov direkt, men Österrikes nolla snart de våra hade spräckt. I centern Gunnar Nordahl fränt forcera in två mål och på experthåll gav man sig — skrev om en ny idol.

Fast Gunnar »dubbel överrock» i fortsättningen fick så kunde man ej hindra att han då och då sköt prick. Först föll Korea, sedan Danmark — lyckan var oss huld mot Jugoslavien också. Vi finalen vann — och guld!

Ack, nyhetsbomben smäll i svenska tidningar en dag, att Milan från Milano på vår Gunnar lagt beslag. Ethundratjugofemtusen, och månadslön därtill plus segerpremier — undra på att Gunnar kvickt slog till!

Hans start uti Milano blev succé ifrån entrén, och när han fått så småningom vid sidan Nils och Gren blev kedjan hyperfarlig, ingen kunde med sån brio ta kol på ett försvar som denna svenska segertrio.

Fast träningen var hård så blev det lön för denna möda. Utav presenter till den unge centern snart det flöda. I egen bil med fru och son han kunde åka kring, och köpte han en sak, fick han den mest för ingenting.

I vår har Milan dominerat ibland ligalagen och mest det varit Gunnars stronga mål som avgjort slagen. Han anses värd miljonen för föreningen — nog sagt! Var viss om att han skaffat sig ett guldkantat kontrakt...

VISUELLT nr 32 *april 2007* 1/2007.

Utgiven av Västerbottens Idrottshistoriska Sällskap. ISSN 1100-2411.

Omslagets första sida: Gunnar Nordahl (ur All Sport nr 3 1950)

Omslagets andra sida: Ur Rekord-Magasinet Idrottsalbum med Gunnar Nordahl

Omslagets tredje sida: Lagbilder ur Rekordmagasinets Idrottsalbum

Omslagets fjärde sida: Bröderna Knut, Gunnar och Bertil Nordahl i landslaget

I N N E H Å L L

Sid

Rekordmagasinets Idrottsalbum med Gunnar Nordahl	1
Innehåll	3
Redaktionellt	4
Skidsporten inom Sandviks IK 1905-1950	5
av Karl-Gustaf Löfgren	
Umeå Segelsällskap bildat 1882	17
av Ivar Söderlind	
Idrottscafé med Röbäcks IF den 17 oktober 2006	20
av Henry Lövbom	
Idrottscafé den 21 november 2006 med Bengt Lundberg	23
-”Handbollens historia i Umeå” av Henry Lövbom	
Idrottscafé den 22 februari 2007 med Åke Jonsson	26
-”Språket på tidningarnas sportsidor och i radio och TV” av Henry Lövbom	
SSK Uvarnas bok ”Lokal idrottshistoria i ett samhällsperspektiv”	28
presenterad Henry Lövbom	
Kamratklubben 1924-1928 – en kortlivad men välskött idrottsklubb i Umeå	31
av Henry Lövbom	
Idrottscafé i Skellefteå den 20 mars 2007 om ”60 års skolidrottsutbyte	34
Karleby-Jakobstad-Skellefteå” av Ivar Söderlind	
Idrottscafé i Umeå den 17 april 2007 med ”gamla” Umeå-bowlare	41
av Henry Lövbom	
Medlemsmatrikel VIS den 10 maj 2007	43
Aktuella meddelanden	47
Gunnar Nordahl – fotbollskungen av Vidar Martinell	52
Bröderna Nordahl från Hörnefors av Lennart Jonsson och Ivar Söderlind	57
Lagbilder ur Rekord-Magasinet Idrottsalbum med Gunnar Nordahl i laget	62

Redaktionellt

Som vanligt de senaste åren trycks Visuellt på IFK Umeås kansli intill Umestan och Vildmannavallen. Denna gång har vi satsat på åtta sidor i färg som helt handlar om bröderna Nordahl från Hörnefors. Redigering och layout har i vanlig ordning skötts på ett suveränt sätt av Anders Rönnlund. Även Mats Bäckström, Harry Karlsson, Anton Jonsson och Bosse Israelsson har bidragit med fin ”handräckning” och värdefull korrekturläsning.

Vid årsmötet i april 2007 avgick sekreteraren Henry Lövbom ur VIS:s styrelse men fortsätter i Visuells redaktion och ger sina uppskattade rapporter från våra caféträffar, liksom ytterligare avsnitt om ”Stjärnor från förr”. I redaktionen ingår nu även nya styrelseledamoten Lars Lindgren, Umeå, känd som skidstatistiker och initierad skid- och friidrottsskribent (långlöpning) i Västerbottens-Kuriren. Kvar i redaktionen är Ivar Söderlind.

Denna gång handlar mycket om Gunnar Nordahl, tidernas bäste fotbollsspelare i länet. I Västerbottens Folkblads omröstning 2006 röstade läsarna välförtjänt fram honom som länsbäst, trots att det är 50 år sedan han var aktiv. Vidar Martinell inleder med en initierad artikel om Gunnars fotbollsliv (illustrerad med ett rikt bildmaterial) och Lennart Jonsson och Ivar Söderlind fortsätter med att berätta om de övriga fyra framgångsrika Nordahlbröderna. Ivar ger även en fyllig rapport utifrån caféträffen i Skellefteå den 20 mars ”60 års skolidrottsbyte Karleby-Jakobstad-Skellefteå” och berättar avslutningsvis om Umeå Segelsällskap (bildat 1882) som var verksamt under 1880- och 1890-talet. I vanlig ordning ger Henry Lövbom rapporter från de senaste caféträffarna (Röbäcks SK, handbollshistoria från Umeå och om språket på tidningarnas sportsidor). Han berättar också om SK Uvarnas bok ”Lokal idrottshistoria i ett samhällsperspektiv” och om Sandåkerns föregångare ”Kamratklubben” som verkade i Umeå 1924-29.

Sist men inte minst skildrar Kalle Löfgren, med rötterna i Sandviks IK, skididrottens historia i föreningen, mycket intressant läsning.

Vi siktar på att ge ut nästa nummer av Visuellt under oktober 2007. Vi kommer då bl a att berätta om Västerbottens Idrottsförbunds historia (fyller 100 år 2008) och även om Västerbottens Friidrottsförbund som fyllde 50 år i december 2006 samt om Lyckseles friidrottshistoria.

Umeå i april 2007

Ivar Söderlind

Gökropsv 5 B

906 51 UMEÅ

Tel 090/786 54 57

ivar.soderlind@soc.umu.se

Lars Lindgren

Brånvägen 26

903 46 UMEÅ

Tel 090/12 80 25

larsli@telia.com

Henry Lövbom

Skolgatan 3 A

903 22 UMEÅ

090/12 25 90

henry.lovbom@privat.utfors.se

Skidsporten inom Sandviks IK 1905-1950

av Karl-Gustaf Löfgren

Skidsporten i Västerbotten är drygt 110 år gammal. I Per Henrik Lings anda växte s.k. frivilliga Gymnastikföreningar fram under 1870/1880 talet. År 1881 bildades Umeå Gymnastikförening som är en av länets första idrottsföreningar. Den kom tidigt att ha skidåkning på programmet, och 1891 arrangerades i mars månad en skidtävling för läroverkets ungdomar. Det var kanske den allra första skidtävlingen i länet. Prisbordet var välförsett, eftersom man avsatt så mycket som 25 kronor till inköp av priser.

Skidklubben Sleipner 1901

I Skärgården kom skidlöpningen igång på allvar 1901 när skidklubben SK Sleipner bildades. I mars samma år hölls den första skidtävlingen över 30 km. Starten gick kl 7.00 från Sandviks kaj. Antalet startande var 17. Hederspriset till segraren tilldelades handelsbiträdet J. M. Sandström, Holmsund (sågverket) som fick tiden 3 timmar och 42 sekunder. Första pris (andra pris), en silverbägare, gick till Axel Bäckström Holmsund. Arbetsförman Olof Zackrisson, Sandvik (sågverket) kom på tredje plats med tiden 3 timmar 8 minuter och 1 sekund. Priset bestod av en mindre silverbägare. Arbetaren Otto Granberg, Holmsund fick ett ” mention honorable” (hedersomnämning) för utmärkt kondition. Prisutdelare var kassör H. Fachs.

Typisk för denna tid var att deltagarna oftast var arbetare, men även andra samhällsklasser var representerade. Yrket angavs också i resultatlistan. Här syns t.ex. stabbläggare, bryggare, snickare, förman och handelsbiträde. Ledarna för föreningarna tillhörde nästan uteslutande samhällets toppar. Ledargarnityret i Umeå Gymnastikförening bestod av Läroverkets rektor Collin och överstelöjtnant Schöning.

De mest framstående skidlöparna i Sleipner var Abel Norgren och Olof (Olle) Zackrisson. Den senare blev bästa länsbo vid de internationella tävlingarna i Umeå 1902, där han kom in som nia på 30 km. Han var då 38 år gammal. Även denna tävling startade kl 7.00. Vinnare blev J Larsson, Arvidsjaur. Han fick tiden 2 timmar 22 minuter och 59 sekunder. Det gick alltså betydligt fortare än vid tävlingen i Sandvik året innan.

Sandviks IK tog över skidverksamheten

Omkring 1907 uppgick skidklubben Sleipner i Sandviks IK som bildats 1905. Resultatlistan från en av den senare klubbens allra första skidtävlingar den 10 februari 1907 visar emellertid att det fanns skidlöpare i Sandviks IK redan före sammansmältningen med Sleipner. N. O. Lundberg från Sleipner vann före Ludvig Lindström och Ferdinand Norén, båda Sandviks IK. Åktiden för segraren var 1 timme, 30 minuter och 19 sekunder, vilket tyder på att det var frågan om cirka 20 km.

Ludvig Lindström var sannolikt den store stjärnan de första åren. Så småningom fick han dock konkurrens av bröderna Zackrisson; Rickard, Albin, Einar och Johan. Även Verner Eriksson och Rikard Nyström var framträdande skidåkare.

Albin Zackrisson svarade för en utmärkt prestationen när han kom på fjärde plats vid SM i Östersund 1914 på 30 km. Han lär ha haft en jobbigt natt före tävlingen, när han som inkvarterad på en gästgivargård fick sova på ett sofflock under en fäll. Som fiskare och jägare var det säkert inte den sista gången han sov under primitiva omständigheter.

Albin och hans bror Einar var de första inom klubben som tilldelades skidlöparmärket i guld. Johan Zackrisson var kanske inte lika framträdande som sina bröder, men enligt uppgift i boken Svensk Skidsport blev han Norrbottensmästare i spjutkastning 1922. Jag vet inte om det var sammanlagt eller med bästa hand. Fram till 1925 tävlade man i Västerbotten genom att lägga ihop de bästa resultaten som uppnåddes med respektive vänster och höger hand. År 1925 vann Sandviks Ivar Nilsson DM i spjut både sammanlagt och med bästa hand (51.77)¹.

Eran Hjalmar Bergström - de tio gyllne åren.

År 1928 inleddes skidsportens storhetsperiod inom Sandviks IK. En ung, lång och urstark "Löföbo" klev fram i det svenska rampljuset. Redan året före då han tävlade som junior kom han åtta vid SM-tävlingarna i Örn-sköldsvik.

Hjalmar Bergström, ung lång och urstark "Löföbo". Fotoägare: Sandviks IK

Distansen var två mil och han spöade framtida konkurrenter och skidkungar, såsom Axel Wikström, Skellefteå AIK (2:a vid OS i Garmisch Partenkirchen 1936) och Arthur Häggblad IFK Umeå (två SM och fyra segrar i Vasaloppet). Året därpå i Sundsvall blev han som förstaårssenior dubbelsegrare genom att vinna klass II på 30 och 50 km. Denna klassindelning var ett uttryck för en slags "seedning" som lät förstaårsseniorer och andra nybörjare tävla i en särskild klass. Han var slagen av sex löpare på 30 km, och på 50 km kom han faktiskt trea efter segraren John Lindgren, Lycksele och Sven Utterström, Boden. Han tillhörde därmed Sverige eliten. Vid samma tävling deltog också Sven Larsson, Sandviks IK som oturligt råkade ut för ett skidbrott och gick miste om en god placering.

År 1929 utgår jag ifrån att Hjalmar inte deltog vid SM i Hudiksvall. Han finns nämligen inte med i topp på resultatlistorna. Han kom emellertid samma år att bli den förste Sandvikaren som representerade Sverige vid internationella tävlingar. I Zakopane vid de s.k. ISF tävlingarna som idag kallas för Skid-VM deltog Hjalmar på sin specialdistans 50 km och kom sexa. Ännu bättre gick det på 18 km där han kom trea. Han blev därmed bäste svensk, en inte oäven internationell debut.

Under det snöfattiga året 1930 gick SM-tävlingarna i Arvika. Åter gjorde Hjalmar Bergström helgjutna insatser. Han kom trea på 30 km efter Sven Utterström och John Lindgren samt femma på 50 km, två placeringar före Per-Erik "Särna" Hedlund. Han sopade rent på DM (etta på både 30 och 50 km), där Sven Larsson också representerade föreningen med bravur. Han tog tredje pris på 30 km i klass II. Hjalmar deltog också för första och enda gången i Vasaloppet och kom femma.

Även DM 1931 blev en lysande framgång för Sandvik som vann en dubbelseger på 50 km. Hjalmar var etta och Bruno Larsson tvåa. SM på skidor gick detta år i Umeå och än en gång höll Hjalmar Bergström sig långt framme på 50 km. Han blev tvåa efter Olle Hansson Luleå. I det slagna fältet fanns John Lindgren, Lycksele IF ("Örnen från Cortina"), Särna Hedlund och Axel Wikström, Skellefteå. Tävlingen kördes för första gången i en enda slinga. Banan gick från I 20:s kaserngård, där 4000 personer samlats vid starten kl 9.00, mot Hissjö, Skravelberget, Rismyrliden, Sunnantorp, Storhäggsjö, Kassjö förbi Kulla och åter mot I 20. Förhållandena var vidriga; kyla och snöstorm. Axel Wikström ledde i början men höll inte ända in och slutade femma. Urstarke Hjalmar närmade sig den 26 årige (två år äldre) fiskaren Hansson mot slutet av loppet men förlorade med 1 minut och 1 sekund (sluttid 3.49.08). På 30 km gick det sämre. Hjalmar kom nia.

Hjalmars första SM 1932

I Östersund under det olympiska året 1932 vann Hjalmar Bergström sitt första SM på femmilen i tungt före. Sluttiden blev 4. 13. 43. Konkurrenten var inte riktigt på topp eftersom "storrännare" som Sven Utterström, John Lindgren, Gustav "Husum" Jonsson och Axel Wikström befann sig i Lake Placid för att representera Sverige vid OS. Där borde Hjalmar Bergström också ha varit, men enligt en uppgift hade han inte fått ledigt från jobbet². På 30 km slutade han 51:a efter ett stavbrott. Vid detta SM kördes också ett försökslopp på 15 km där han kom fyra. Det var också ett av Sven Larssons bästa år. Han vann den nationella tävlingen i Umeå i hård konkurrens. Kanske hade han lite tur, därför att Hjalmar Bergström åkte fel och tvingades bryta.

I Innsbruck 1933 vid ISF-tävlingar representerade Hjalmar Bergström än en gång Sverige. Det blev en klang och jubelföreställning för de svenske. Det började med stafetten där det svenska laget bestod av i tur och ordning Hedlund, Utterström, Englund och Bergström. Det började lite segt med att Hedlund, som hade dåligt glid, vann sin sträcka med 38 sekunder. Utterström utökade ledningen till 3.23. Därefter satte de svenske högsta fart och de vann stafetten med åtta minuter och trettiofyra sekunder.

På 18 km startade finnarna Liikanen och Saarinen bäst. Hedlund hade en dålig dag och Utterström bröt två stavar, men slutade ändå femma. Nisse Englund, Boden och Hjalmar Bergström spurtade ursinnigt och båda lyckades passera Liikanen. Tiderna blev Englund 1.02.19, Bergström 1.02.40 och Liikanen 1.02.47.

Femmilen blev en finsk triumf. Veli Saarinen ledde ända från början och vid 25 km var ledningen uppe i fem minuter före Liikanen, Bergström och Utterström. "Uttern" lär ha klagat på matthet i benen, förmodligen ingen ovanlig åkomma under en femmil. Han spurtade dock starkt (eller höll farten bättre än Saarinen som Assar Rönnlund lärt oss) och var till slut bara 40-talet sekunder bakom Saarinen. Hjalmar var distanserad med ytterligare 3 minuter. Vid SM samma år i Boden blev Hjalmar tia på 50 km, trea på 15 km och tvåa på 30 km. Inte så pjåkigt!

Dåligt med snö 1934

Under 1934 var det än en gång dåligt med snö. Svenska Skidförbundet sände därför Hjalmar Bergström och hans granne på Löföwallen Assar Lövgren till ett träningsläger i Vindeln. Vid uttagningarna till ISF tävlingarna i Sollefteå vann Hjalmar, men även grannen, den fem år yngre Lövgren lyckades hyggligt. I Sollefteå var dock Hjalmar i dålig form och kom inte bättre än nia på 50 km. Han kom på 18:e plats på 18 km och han fick inte åka stafetten.

Vid DM i Umeå representerades Sandvik av Bergström, Larsson och Lövgren. På 30 km blev laget tvåa, Bergström individuell trea och Lövgren blev tvåa i klass II.

På 50 km ställde endast Hjalmar upp, och han slutade fyra. Båda distanserna vanns av Thule Persson, Storumans IK.

SM tävlingar gick detta år i Lycksele och Sandviks färger försvarades av Hjalmar Bergström, Assar Lövgren och Gösta Zakrisson; tre Löföbor. Det blev ingen succé, men Hjalmar kom 13:e på 30 km och Gösta Zakrisson (jämnårig med Assar Lövgren) placerade sig som 10:a i klass II på samma distans. På 15 km lyckades Hjalmar bli sexa.

SM i Falun 1935 saknar Sandvikare högt upp på resultatlistan. Kanske var det för långt till Falun. Våra skidlöpare stannade helt enkelt hemma. Hjalmar gick emellertid inte segerlös under året. Han vann en stor nationell tävling i Skellefteå. Assar Lövgren var också i elden och kom två vid en nationell tävling på hemmaplan.

OS-fyra 1936

Nu var det emellertid 1936 och Olympiska spel i Garmisch-Partenkirchen i södra Tyskland, och den kanske största svenska skidtriumfen genom tiderna. Elis Wiklund, Axel Wikström, Nils Englund och Hjalmar Bergström belade de fyra första platserna på 50 km. Erik Larsson (Kiruna Lasse) vann 18 km och stafettlaget tog brons. Därtill blev Sven Selånger tvåa i backhoppning. Den gamle skidledaren Sixtus Jansson skrev nästan i extas om 50 km loppet:

” De slåss som vikingar.

Wikström är efter första milen först i spåret, och Englund skymtar ibland framför sig finnen Heikkinens blåa blus. Bergström och Wiklund ta det lugnare men äro väl uppe i tid med kamraterna från Finland och Norge.Så kommer praktpojken, kanonen i vårt lag. Elis Wiklund, bjässen, Västernorrlands stolthet.

Ljus och leende utan ett spår av trötthet. Konditionens triumf!.....Jag känner hur muskelknippena ligger flätade över varann, varma och svällande i det väldiga skulderpartiet, då han får sin avskedsklapp”.

Var fick Sixtus inspirationen ifrån? Hade inspiratören mustasch?

Svenska skidtruppen till Garmisch 1936

Fr.v: längst fram: Hjalmar Bergström, Sandvik och Axel Wikström, Skellefteå. Fotoägare: Sandviks IK

OS i Garmisch-Partenkirchen 1936 där Hjalmar Bergström blev OS-fyra på 50 km. Fotoägare: Sandviks IK

Man kan tycka att det var otur att Hjalmar just hamnade fyra, men som det kommit att bli så betraktas ju alla fyra som hjältar. Han blev också klart slagen av trean Englund och rejält slagen av segraren, den för dagen gudabenådade Wiklund. Det skilde fem minuter och fyrtio sekunder.

I samband med att Hjalmar fyllde 90 år 1997 fick jag tillfälle att tala med honom om Garmisch. Jag fick då intrycket att han inte var helt nöjd med sin insats. Hans visade också senare under året var skåpet ska stå. På SM i Luleå tog han sitt andra SM-tecken genom att vinna 30 km före debuterande Alfred "Håsjö" Dahlquist och Kiruna-Lasse. Wikström var i det slagna fältet. På 15 km hade Kiruna-Lasse lekstuga och vann med mer än fyra minuter före Martin Mattsbo³, Hedemora. Hjalmar kom femma. Bjässen Wiklund syns inte i toppen på prislistorna. Det gör däremot Gösta Zakrisson som slår igenom som skidåkare under året. Han blir åtta på 50 km och bäste Sandvikare. På 30 km blir han sju, dock klart slagen av Hjalmar.

Gösta Zakrisson fortsätter att förbättra sig under 1937. På SM i Örnsköldsvik blir han trea på 50 km två och en halv minut efter Artur Häggblad. Han deltar också i internationella tävlingar i Chamonix ((VM) och slutar elva på 15 km,

strax efter Häggblad . Man har också börjat åka stafett. Den första SM-stafetten går av stapeln 1935. Vid DM 1937 vinner Sandvik stafetten på hemmaplan. Laget består av Gösta Lövgren, Hjalmar Bergström och Assar Lövgren. Detta måste vara ett av de mest lokalt rekryterade stafettlagen någonsin. Gösta och Assar är bröder och endast ett potatisland skiljde deras hem från Hjalmar. Den senare vinner också 15 km och Sandvik tar lagguldet på samma distans. Man upprepar stafettbedriften vid DM i Umeå 1938. Denna gång åker Bergström, Assar Lövgren och Zakrisson, och de leder hela vägen.

När det blir SM i Kramfors har Bergström blivit 31 år och har kanske inte samma motivation som tidigare. Lövgren och Zakrisson är yngre och mer motiverade. Zakrisson kommer också tia på 30 km. I stafetten tisdagen den 8 februari ställs trion mot ett starkt hemmalag: Kramfors ställer upp med Elis Wiklund, Herbert Nenzen och Karl-Erik Pahlén⁴. Gösta Zakrisson vinner första sträckan, Lövgren håller ställningarna under den andra sträckan⁵ och Hjalmar ställs mot Kalle Pahlén från Bjärträ på den sista sträckan. Om vad som egentligen hände där tvistar de lärde, bara ett är säkert, skidorna var gjorda av trä. Hjalmar sägs ha haft dåligt vallade skidor och det har jag ur ”hästens mun”. Jag frågade honom i samband med Sandviks 70 års jubileum. Det står också i reportaget i VK. Jag kan dock inte undgå misstanken att Hjalmar inte var helt på topp. Andra resultat under året skvallrar om det, och Kalle Pahlén var en gudabenådad sprinter. Sandvik kom dock tvåa före IFK Umeå.

Gösta Zakrisson - tvåa bland Sandviks skidåkare

Hjalmar tävlar också under 1939 och vinner en stor nationell tävling i Boden över 50 km. Gösta Zakrisson fortsätter att tävla och åker en tid för IFK Umeå. Jag minns honom ”still going strong” i slutet av 50-talet. Ingen av de yngre kom i närheten vid de lokala tävlingarna. Han hade lite otur på DM. Jag tror att han blev tvåa inte mindre än sju gånger. Kan Enar Josefsson eller Anders Törnqvist slå det? Jag rankar honom utan tvekan som god tvåa bland de skidlöpare som Sandvik fostrat. Etta är naturligtvis Hjalmar Bergström. Han hör inte till de tio bästa skidåkarna i Sverige genom tiderna, men bland de 30 bästa finns han⁶. Trea bland sandvikarna, i hård konkurrens med Sven Larsson, är i mina ögon Albin Zakrisson. Han får bronspengen för sin prestation vid SM i Östersund 1914. En reservation är att det bara var 22 startande i 30 km loppet. En trolig orsak till det låga deltagarantalet är att SM flyttades från Ludvika till Östersund på grund av snöbrist.

Släkten Zakrisson

Endast en av de gamla hjältarna är i skrivande stund i livet. Det är Göstas kusin Bertil Zakrisson som är född (1908), ett år efter Hjalmar. Han var i likhet med Hjalmar och Gösta långdistansare, och han deltog bl. a. i SM 1937 och 1941

(året då Mora Nisse dök upp). Han har ett klubbmästerskap på 30 km. Jag kommer alltid att minnas Bertil för hans mjuka åkstil, hans sympatiska läggning och för att han höll upp skidspåret från Seemans till Butstranden på vintern. Han skrämde inga älgar.

Det är också på sin plats att utreda släktskapsförhållandena mellan Zakrissönerna. Alla som har nämnts är släkt med "urfadern" i Löfön/Holmsund, skogsvaktaren Zakris Andersson (1778-1829) och hans fru "urmodern" Anna Margareta (Ann Margret?) Olofsdotter (1768-1850). Han kom från Andersvattnet i Burträsk och hon från Bygdeå. De födde sex barn. Den ende som överlevde⁷ var Anders Zakrisson som föddes 1802 (död 1879) i Löfön. Han blev också skogsvaktare i Löfön och bonde i Degernäs. Han och hans fru Katarina Olofsdotter fick en son Zakris Andersson (och tio andra barn varav två dog vid födseln). Det var han som byggde Zakris Andersgården vars "rester" nu finns vid Golfbanan. Han och hans fru Karolina Sofia Gran fick fem söner (och fyra döttrar). Sönerna var i nämnd ordning Anders Zakrisson, Zakris Zakrisson, Per Zakrisson, Olof Zakrisson och Karl Zakrisson.

Per Zakrisson och hans fru Charlotta Gustafsson, som kom från Karlstad(Gävle)!, är föräldrar till Bertil Zakrisson. Olof Zakrisson är skidlöparen i Sleipner och senare Sandvik. Rickard, Albin Einar och Johan Zakrisson är hans söner. De kom att stava namnet Zackrisson. Till sist, Karl Zakrisson och hans fru Anna Karolina Boström är föräldrar till Gösta Zakrisson⁸.

Även Assar och Gösta Lövgren stammar från urfadern⁹. Deras mor Tekla var dotterdotterdotter till Anders Zakrisson

Hur gick det sedan?

Skidsporten i Sandviks IK dog inte med att Hjalmar Bergström slutade. Det kom fram många duktiga juniorer under åren. Få vet kanske att länslagsspelaren i fotboll och sotarmästaren i Lycksele under 60- och 70-talet, Ingvald Norman var en lysande skidtalang. Av tolv tävlingar som han ställde upp i 1944 vann han tio. Han vann bl. a junior DM på 15 km som gick på hemmaplan. Jag kommer också ihåg att Sandvik arrangerade senior- DM 1949, där vår ständige ordförande Lasse Sundström debuterade som kuplettsångare på DM revyn. Det är inte Lasse som gör att jag minns tävlingen, utan att tremilen söndagen den 30 januari gick i en otrevlig snöstorm och töföre. Mamma, som inte var särskilt skidintresserad, tog mig efter starten hem till tant Pauline Burman (300 meter från idrottsplatsen), med löfte om att återvända till Idrottsplatsen vid målgång. Vi kom för sent. I VF på måndag kunde vi läsa att Enar Josefsson, Åsele vann och att Elof "Loffe" Lundmark kom tvåa. Han tävlade för Holmsunds Skidklubb tillsammans med

Sander Nilsson och Gösta Axelsson från Sorsele. Denna förening hade bildats i slutet av 40-talet och specialiserade sig på skidlöpning¹⁰.

År 1950 vid SM i Örnsköldsvik, där Mora Nisse till min glädje vann alla tre loppen plus stafetten i Moras lag, blev Loffe Lundmark sexa på tremilen och Sander Nilsson slutade på femtonde plats. I laget, som kom tvåa efter IFK Mora, ingick också Gösta Axelsson. Gösta Zakrisson fungerade som lagledare. Dessa grabbar ordnade dessutom en tredjeplats i stafett.

Två år senare under SM veckan i Umeå var Loffe ännu vassare och kom trea på 30 km. Mora Nisse var till min stora sorg ”halvsjuk” och helt ur slag. Han ställde inte ens upp på femmilen. Den ständige tvåan Anders Törnqvist försvarade Moras färger genom att vinna sitt första SM.

Sandviks Idrottsplats 1951. Gösta Zackrisson Sandviks IK med sonen Lars lutande mot bilen.
Fotoägare: Sandviks IK

Året var 1951

Det var skidtävling på Sandviks Idrottsplats 1951 med riktiga ”storrännare” på plats. Jag kommer särskilt ihåg ”Guld” Martin Lundström och Karl-Erik Åström som vunnit 18 km vid VM i Rumford¹¹ 1950. Distansen var 25 km som avverkades via tre varv på en rundbana som lagts av Gösta Zakrisson. Martin Lundström vann med sex sekunder över Sten Bergqvist Skellefteå, och Karl Erik Åström kom trea. Mitt starkaste minne är hur tunt klädd Martin var vid start. Han hade endast IFK Umeås blåa tävlingsskjorta på överkroppen, och han frös som sjutton¹². Holmsunds Skidklubbs löpare var på hugget; Axelsson femma, Lundmark sexa och Nilsson sju.

Det senaste stora arrangemanget inom Sandviks skidsport var Junior-SM som arrangerades 1970. Där fick Thomas Magnusson sitt genombrott. Jag fick också stå bredvid min ungdomsidol ute efter spåret, Mora Nisse. Hans dotter tävlade i damklassen. Jag minns också att Toini Rönnlund var där.

Två anekdoter och ett patent

En radio vill jag ha

Axel Forsgren, åkare och tunnbrödsbagare var en riktigt bra skidåkare. Han ingick i Sandviks stafettlag som kom åtta vid SM i Filipstad 1939. Han blev femma på 30 km och sjua på 15 km vid DM i Umeå 1940. Sin vassaste tävling gjorde han emellertid i samband med ett klubbmästerskap (1939?) där Hjalmar, Gösta m. fl. deltog. Förstapriset var en radio! Och den ville Axel ha. Han vann lätt.

Langning

Rikard Nyström var en stuveriarbetare som innehade klubbmästerskapet på 20 och 30 km under sju år på 20-talet. Även på den tiden langade man mat och dryck till skidlöparna, vilka på intuitiv väg måste ha förstått vikten av kolhydrater. En vanlig uppladdning före ett lopp var att stoppa i sig mängder av pannkakor (idag pasta). En gång sägs Rikard ha fått för mycket av en annan kolförening. Han ledde ett lopp på hemmaplan rätt klart. I närheten av Folkets Park, halvannan kilometer från mål, fick han langning i form av dryck av en supporter. Kanske i form av kaffe, men i så fall var det "Kaffekask". Rikard förlorade loppet. Man ska se upp för langare.

En modern ide¹³

Gösta Zakrisson var kanske den förste av de stora skidlöparna som använde en bindning som liksom dagen bindningar inte skapar friktion mot spårkanterna. Den satt på uppe på skidan framför skon precis som dagens Salomon bindning. Bindningen är patenterad 1937 av ovan nämnde Bror Olsson som flyttat från Sandvik till Alfredshem (Hörnätt) på 30-talet för att undvika arbetslöshet. Bindningen finns att se hos Göstas och Otilias son Lars Zakrisson på Zakrisvägen 1, om man har tid att leta en stund i uthuset.

Skidveteraner

samspråkar 1955

Fr.v: Einar Zakrisson,
Assar Lövgren,
Gösta Zackrisson,
Hjalmar Bergström,
Ludvig Lindström och
Albin Zackrisson.

Fotnoter

1 Han vann sammanlagt redan 1923 och det blev en del DM i kastgrenarna även senare. Han är utan tvivel Sandviks störste fri idrottare. Bland kastarna är Adolf Nordkvist god tvåa.

2 Enligt Bertil Zakrisson 97 i år var det Hjalmar far Johan (Janne) Bergström, "kantare" vid sågen, som inte ville att hans son skulle försumma jobbet som "hjälpkantare".

3 Enligt Bertil Zakrisson tränade Martin Mattsbo en period under 1936 i Sandvik.

4 Nenzen blev etta på femmilen och trea på tremilen. Elis Wiklund vann tremilen.

5 Han fick fjärde sträckt看.

6 En räkning av de stora grabbarna inom längdlopning (herrar) ger vid handen att det finns cirka 40 stora grabbar. Hjalmar; som blev stor grabb 1949; överträffar utan vidare 10 av dem

7 En intressant vandringshistoria från kriget med Ryssland 1808/1809 berättar om ett besök av ryssarna hos Zakris Andersson. Han hade upptäckt de ryska trupperna på isen på väg mot Klyfva. Han skidade hem till Ann Margret och sedan till landshövdingen i Umeå (Stromberg) för att förvarna de svenska trupperna(fyra mil tur och retur). Under tiden besökte ryssarna frun och barnen, varav ett var svårt sjukt, i fäbodstugan på östra sidan av Löfösundet på den södra sidan av den nuvarande bron. Ryssarna var vänliga och gungade vaggan. Denna historia kan ha viss sanningshalt. Vid ett första påseende på grund av att Anna Margareta Zakrisdotter dog två och ett halvt år gammal den 28 februari 1809. Ryssarna anföll Umeå denna vinter, men den ena styrkan, ledd av general Barclay de Tolly, kom inland i Holmsund först den 21 mars 1809. Den andra ledd av överste Filisoff kom inland vid Ostnäs. Med andra ord, det kan inte ha varit Anna Margareta som låg i vaggan. Däremot kan det ha varit den nyfödde Johan Zakrisson som föddes den 18 mars 1809. Han dog den 16 juni samma år.

8 Egentligen var Karl Zakrisson den andre med det namnet. Den förste med det namnet dog tidigt. Zakris Andersson hade med andra ord egentligen sex söner.

9 Assars fru Anna Sofia Burman var också genom sin mor släkt med urmodern.

10 Josefsson vann också 15 km och Gunnar Karlsson IFK Umeå vann 50 km. På den senare distansen blev Sander tia och han kommenterade enligt VK sin prestation med orden " Felet är att jag inte är någon skidlöpare". Skälet bakom yttrandet kan vara att Sander hade svårt att tillgodogöra sig sockervattnet. Experterna påstod att detta kunde botas med intag av B-vitamin.

11 Åström tävlade för Alfredshems IK och vann få eller ingen skidtävling efter triumfen i Lake Placid/Rumford.

12 Själv minns Martin Lundström snöstormen i samband med DM tremilen 1949 bättre.

13 Ingen har väl heller glömt HB (Häggblad-Bergström)-vallen som möjligen också är patenterad. Under alla förhållanden gjorde den nytta. Jag gillade speciellt skar- och töklistret

Källor

Andersson Rudolf och Swanström. Carl G, redaktörer (1945) *Svensk Skidsport*, Uppsala: Nybloms Förlag.

Kurt Anderssons hemsida <http://www.holmsund.nu/hemsida/>

Lindgren, J (1976) *Skidminnen*, Umeå: UTAB tryckeri

Lindgren L (1995) *Skid-SM i Västerbotten i Västerbotten nr 4, 1995 (Västerbottens Museum)*

Minnesskrift 1908-1948, Västerbottens Idrottsförbund

Svenska Skidförbundets hemsida www.skidor.com

Söderlind Ivar (1995) *Skidsportens Tidiga Historia i Västerbotten i Västerbotten nr 4, 1995 (Västerbottens Museum)*.

Västerbottens Kuriren, sportsidor 1937, 1938, 1949, 1950, och 1951.

Muntlig kommunikation med Bertil Zakrisson (97) år och Birger Zakrisson (86år). Den senare är sonson till Zakris Zakrisson och svensk mästare i militär fälttävlan. Guld Martin Lundström (86) har också medverkat via ett längre telefonsamtal. När det gäller historien i fotnot 7 har jag konsulterat experten på kriget

1808/09 Jan Jonsson som växte upp två potatisland från Hjalmar Bergström. I sin ungdom var han längdhoppare i Sandviks IK.

Hjalmar Bergström i svenska skidlandslagets vita tävlingsdräkt.
Fotoägare: Sandviks IK

Umeå Segelsällskap bildat 1882

av Ivar Söderlind

Segling representerar en äldre idrottstradition i Sverige med rötter i 1800-talets början. Kungliga Svenska Segel Sällskapet (KSS), med säte i Stockholm, bildades 1830 och gick i spetsen för segelsportens utveckling i Sverige. Det arrangerade den första tävlingen 1833. Under 1850-talet uppstod segelsällskap runt om i Sverige bl a i Hernösand, Göteborg, Hälsingborg och Malmö. Under 1870- och 1880-talet gick utvecklingen snabbt. Enligt Svenska Idrottskalendern 1894 bildades två segelsällskap i Västerbotten under denna tidsperiod: i Skellefteå 1881 och Umeå 1882. År 1893 fanns det totalt 40 segelsällskap i Sverige från Malmö i söder till Luleå i norr.

Skellefteå Segelsällskap upplöstes snabbt?

Om Skellefteå Segelsällskaps vet vi inget mer än bildningsåret! Troligen upplöstes det ganska snabbt. I Skellefteåtidningarna finns inga uppgifter om sällskapet (vare sig annonser eller artiklar/referat). Inte ens idrottshistorikern Stig-Henrik Viklund i Skellefteå (VIS:s sekreterare under många år) har fått fram några ytterligare fakta om sällskapet. Är det någon av Visuellt läsare som känner till något om Skellefteå Segelsällskap? Umeå Segel sällskap däremot var flitigt omskrivet på 1880- och 1890-talet och här följer en redogörelse om s ä l l s k a p e t s verksamhet från denna tid hämtat ur "Umebladet",

Bild ur "Tidning för Idrott" från 1886

"Tidning för Idrott" och "Svenska Idrottskalendern" utgiven 1894.

Annons i Umebladet om bildandet 1882

Den 3 juni 1882 var följande annons införd i Umebladet: ”

”De Herrar Båttegare samt andra intresserade som äro lifvade för bildandet af ett Segelsällskap torde sammanträda hos Källarmästare Jonsson Lördagen den 3 juni kl 8 e.m.”

I stadgarna framgick att Umeå Segelsällskap ***”genom uppmuntran till tävling i segling och rodd ville väcka allmänt intresse i staden.”*** Inträdesavgiften var 1 kr, årsavgiften 2 kr och man hade 38 medlemmar och 12 båtar. Förutom segling hade man även rodd på programmet. I Svenska Idrottskalendern 1894 framgår att man i likhet med andra segelsällskap hade ett klubbemblem med svenska flaggan och ett blått U i det gula korset. Ovanför flaggan hade man ett tvåtungat vitt standar med blå kant och med bokstäverna U.S.S. tillsammans med båtnumret. Redan under första året 1882 arrangerades segeltävlingar och de följande femton åren hade man en livlig tävlings- och festverksamhet. Förutom ordinarie ”prissegling” och årsfest, vanligtvis första söndagen i augusti, arrangerade man triangel- och distansseglingar samt eskaderseglingar.

Segelsällskapets prissegling och årsfest 1886

Den 28 juli 1886 var följande mycket långa annons införd i Umebladet:

”U.S.S. Årsfest. Umeå Segelsällskaps ordinarie prissegling anställes å segelbana som framdeles bestämmes söndagen den 1 augusti, och inbjudas härmed alla för saken intresserade att med sina båtar i täflingen deltaga och skola båtarna anmälas och stadgad afgift erläggas till sällskapets ordförande Bryggmästaren H W Holmberg före kl 12 på dagen den 31 dennes.”

I sammahang med ofvanstående, har sällskapet för ortens fiskarbåtar och andra dithörande anordnat tvenne priser i respektive 10 och 5 kronor, hvarom egare till sådana båtar inbjudas att täfla, under egen klass, samtidigt med sällskapets båtar å samma segelbana, och skola de som önska täfla om sagda två pris anmäla sig hos sällskapets ordförande eller Kapten Frans Bäckman å ångaren ”Augusta” inom tid som för öfriga båtar blivit bestämd.”

I ”Tidning för Idrott” i juli 1886 kan man läsa att ***”Umeå Segelsällskaps årsfest bereder numera under högsommaren en riktig folkfest af angenämaste slag för ung och gammal, för deltagare och åskådare.”***

Ångaren Holmsund lade ut från stadens kaj

Av referatet från årsfesten detta år framgår vidare att ångaren Holmsund med omkring 60 festdeltagare lade ut från stadens kaj kl 9.30 under hornmusik i det vackraste väder, med alla bryggor fyllda av åskådare. Vid Djupviken och

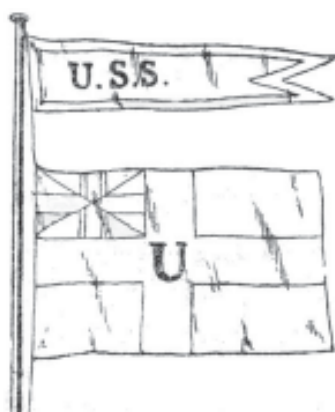
Holmsund landsteg passagerarna. Prisseglingen började kl 11 med 16 startande båtar. Banan gick ut åt havet närmare Bredskär, förbi Hvitskär, Stormskär och tillbaka till utgångspunkten. Vinden var sydlig med frisk bris ***”så att det gälde att kryssa mer än halfva banan, sedan en stund bidevind och till slut att länsa för förlig vind”***.

Segrade gjorde herr Ullberg med båten ”Ragnar” på tiden 1 tim 21 min 4 sek, en minut före herr Wikström med ”Blixt” och på tredje plats ytterligare en minut efter kom kapten Lindström med ”Vega”. Segraren tilldelades ett silverskrivställ skänkt av grosshandlaren C Scharin, tvåan fick ett par silverljusstakar också skänkta av grosshandlare C Scharin och trean fick en silverbägare skänkt av handlanden Ullberg. Efter avslutad segling återvände ”Holmsund” och övriga båtar till Sand där det var middag med taffelmusik. ***”Äfven utom sällskapet stående såväl herrar som damer” var inbjudna.”***

Tilläggas bör att segelsällskapen kanske mer än de flesta andra idrotts-sammanslutningar var en överklassföreteelse som knöt till sig samhällets toppar i ekonomiskt och socialt hänseende. Att döma av annonsering och referat i länspressen verkar detta sociala mönster även känneteckna Umeå Segelsällskap med yrkesgrupper som konsul, disponent, företagare, fabrikör, grosshandlare, källarmästare, bryggmästare, kapten osv. i ledande positioner.

Slutade före sekelskiftet 1900

Fram till mitten av 1890-talet var Umeå Segelsällskap och dess tävlingar flitigt omnämnda i länsstidningarna och i ”Tidning För Idrott”. Sedan upphör referaten helt och hållet och det finns inga uppgifter om någon segelklubb i Umeå de närmaste 30 åren. Sannolikt slutade segelsällskapet sin verksamhet redan före sekelskiftet 1900. Umeå Segelklubb som verkar idag bildades inte förrän 1963.

Emblem: svenska flaggan med ett blått U uti gula korset samt på toppen en tvätungad hvit standart med bokstäfverna USS och båtnummer samt försedd med blå kant.

Ur ”Svenska Idrottskalendern” från 1894

Idrottscafé med Röbäcks IF den 17 oktober 2006

av Henry Lövbom

Tisdagen den 17 oktober 2006 hade VIS och Röbäck IF arrangerat en caféträff i föreningens klubblokal intill Elofssonhallen i Röbäck. Röbäcks IF och Röbäck blev ju smått världsberömda genom skidåkaren Per Elofssons framgångar i världseliten och Per startade sin karriär i Röbäck IF, för vilka han tog två SM-guld som junior. I stafetten vid skid-SM i Umeå 1975 deltog Röbäck med ett lag i vilket Pers far Thore Elofsson ingick.

IOGT-logen 235 Fritidsblomman

Sedan nuvarande ordföranden i Röbäck IF Pär Ericson hälsat välkommen berättade Lennart Forsberg om idrotten i Röbäck före Röbäck IF:s, som bildades i maj 1954, tillkomst. På 30-talet var det IOGT-logen 235 Fridsblomman som var idrottsföreningen i Röbäck. Det var nog att betrakta som spontanidrottens era – redskapen var primitiva och egentlig idrottsplats obefintlig. Den kula man använde var en vikt från en lampa och vägde ca 4 – 5 kilo och spjuten var hemmagjorda sådana. Någon diskus fanns inte.

Men förutom kast tävlade man, företrädesvis på söndagar, även i längdhopp och löpning 60 meter. Tävlingarna arrangerades vissa somrar i serieform mot angränsande byar. När Erik Johansson (Umedalen) blev kändis som släggkastare gjorde man om den tidigare omtalade kulan till slägga och Lennart Forsberg

Vid caféträffen med Röbäcks IK fr. v: Eric Wideheim, Tomas Forsberg, Pär Ericson och Lennart Forsberg. Foto: Leif Stening.

själv deltog i ett junior-DM i slägga som enligt tidningsreferat mest handlade om övertramp och felkast.

IFK Röbbäck underavdelning till IFK Umeå 1942

1942 bildades en underavdelning till IFK Umeå – IFK Röbbäck – och nu fick man tillgång till riktiga redskap. Inom skidsporten blev särskilt de s.k. fettisdagsstafetterna man arrangerade populära och kända skidåkare som Elof Lundmark, Artur Herrdin och Lennart Backman fanns med i lagen. Nu kom också fotboll i gång på riktigt trots att man inte hade någon egen plan utan spelade hemma-matcherna på travbanans gräsmatta. Ekonomin var enligt Lennart Forsberg så gott som obefintlig – man cyklade till matcher och andra tävlingar.

Redaktören Ivar Söderlind visar upp det nya numret av Visuellt. Foto: Leif Stening.

Röbäcks IF bildades 1954

I maj 1954 bildades Röbbäck IF med Eric Wideheim som förste ordförande. Wideheim var också politiskt engagerad i Umeå Landskommun vilket underlättade en hel del för föreningen. När idésprutan Kjell Ransjö engagerade sig i Röbbäck IF startades bl.a. skidtävlingen Röbbäcksrundan, en tävling med gemensam start. Vid premiären ”avlossades” startskottet från en helikopter. Ransjö var också upphovsman till löpartävlingen ”Röbäckskneget” som fortfarande anordnas varje år. Cykelsektionen i Röbbäck IF omvandlades till egen klubb – Cykelkedjan – som på 1970-talet var Sveriges största klubb i fråga om antalet licensierade åkare.

Fotboll och innebandy

Röbäck IF har numera bara fotboll och innebandy på sitt program och där är innebandyn den mest växande grenen. I fotboll finns ca 500 aktiva och i innebandy 300. Fotbollen har funnits med redan före 1950-talet trots att man först 1954, efter mycket omfattande ideella insatser, fick en egen plan. Eric Wideheim och Roland Näslund kunde berätta många roliga episoder från den första tiden. Bland annat hade fotbollsspelarna en tränare (inga namn!) som själv åkte moped och spelarna fick springa efter. Tyngdpunkten låg på konditionsträning – teknikträningen kom i andra hand. I det riktiga seriespelet startade Röbäck IF 1961 i div. VII. 1963 avancerade man till div. VI och 1977 hade man avancerat genom hela seriesystemet till div. III. I svenska cupen nådde man 1979 ända fram till 8-delsfinal.

Elofssonhallen och Röbäck Arena AB

För ett par år sedan stod Elofssonhallen med en byggkostnad på 9,2 mkr klar. Den täcker inte dagens lokalbehov vintertid och man planerar att bygga ytterligare en hall. Elofssonhallen ägs formellt av Röbäck Arena AB. Medlemsantalet i Röbäck IF har successivt ökat de senare åren och var vid årsskiftet 1 155. För kansliet och Elofssonhallen har man fem anställda, några på lönebidrag. Förutom sponsorer ger också Bingolotto fortfarande en viss intäkt, f.n. ca 200.000 kronor per år. Men för Bingolottos del är trenden klart vikande.

Avslutningsvis berättade Pär Ericson om föreningens engagemang i RF:s projekt ”Meningen med föreningen” där föreningens mål och policy fastlagts. För uppföljning har man som första förening i Sverige tillsatt en ”policyombudsman”. De brister som avslöjas vid uppföljningen åtgärdas på olika sätt, bland annat genom utbildning via SISU.

Bild av den pampiga Elofssonhallen i Röbäck hämtad från Röbäcks IF:s hemsida

Idrottscafé den 21 november 2006 med Bengt Lundberg – ”Handbollens historia i Umeå”

av Henry Lövbom

Den 21 november 2006 hade Västerbottens Idrottshistoriska Sällskap och Umeå IK en caféträff om handbollens historia i Umeå i UIK:s klubblokal. UIK-ordföranden Bengt Lundberg med gedigen handbollsbakgrund som f.d. målvakt, sektionsordförande, instruktör och ledamot i Svenska Handbollsförbundets styrelse, var moderator. Och Bengt Lundberg hade själv mycket intressant att berätta om handbollen i stort och i Umeå.

Handboll i Umeå IK 1932

Handbollen kom till Sverige från Danmark i början av 1900-talet men först 1931 blev Svenska Handbollsförbundet till. UIK bildades 1932 och hade handboll på programmet redan från början. Goda resultat nåddes – bland annat vann man DM 11 år i följd åren 1933 -1943. Det sistnämnda året vann man också Norrlands-mästerskapet. 1949 lade UIK ned handbollen för att återuppta den 1955.

Handbollen i Umeå fick något av en nystart 1958 då Sporthallen på Gammlia invigdes – tidigare hade bristen på tävlingsmässiga lokaler varit besvärande. Nu fanns det förstås fler klubbar med duktiga handbollsspelare i Umeå – Gimonäs, Holmsund och Sandåkern för att nämna några.

Umeå IK Norrlandsmästare 1947, stående fr.v: S Wallén, G Lundberg, F Back, A Johansson, A Yttergren, G Ebert. På knä fr.v: G A Lindblad, Å Rönnbäck, C Ericson, I Forsberg, lagledare G Sundqvist. Foto ur Västerbottens Idrottsförbunds Minnesskrift 1908-1948.

Läroverkets IF var en plantskola för handbollen med ett mycket duktigt skollag, som vann DM något år och 1969 spelade SM-final mot Ystad.

Handbollsprofiler från förr

Bengt Lundberg kunde berätta många episoder om handbollsprofiler från förr, till exempel de hårdskjutande spelarna Egon Lindblad och "Hacke" Bäckström. Den sistnämndes projektiler fick en VF-fotograf känna på under en match i Holmsunds Sporthall. I samband med en straff, som Hacke skulle skjuta mot UIK:s målvakt Bengt Lundberg hade fotografen placerat sig bakom målmaskorna. "Hackes" skott träffade fotografens kamera, som i sin tur tryckte in några tänder på den olycklige kameramannen, som fick åka till sjukhus. Av andra profiler nämndes Nisse Stjärnfelt, Leif "Gubben" Ågren, Roland Öst, Kay Wieståhl, Arne Yttergren m.fl.

Damhandbollen i Västerbotten har varit både omfattande och framgångsrik. I UIK spelade bland annat Ulla Blomqvist, kanske mera berömd som mor till fotbollsspelaren Jesper Blomqvist men också profiler som Birgitta Westin och Åsa Nordqvist. UIK:s damlag spelade 1977-78 och 1983-84 i damallsvenskan. Både Sandåkern och kanske framförallt Gimonäs hade under samma period starka damlag.

Umeå IK:s damlag i handboll vid stadsmatchen i Skellefteå sommaren 1945. Stående fr v Gunborg "Bombis" Olofsson-Edlund, Ulla Yttergren-Nilsson, Solveig Lagerlöf-Tellhammar, Elsie Ådén-Engstedt, Ingegerd "Pliggen" Wigreus-Båth, Margit Cronstad, samt Margit Ek-Lindkvist. Knästående fr v Runa Ödling-Engström, Britta Johansson-Sandberg och Sonja Lindberg-Pettersson. Fotoägare: Margit Ek-Lindkvist.

Handbollen har tappat mark

På 1960- och 70-talet fanns det ett 25-tal klubbar i Västerbotten som hade handboll på programmet – i dag är det fem eller sex klubbar. Av dessa är det Sikeå som håller hög klass. Ersboda SK och Ersmarks IF har stor ungdomsverksamhet. I diskussionen om orsakerna till att

handbollen lagts ned i

många klubbar hade flera deltagare den uppfattningen att innebandyn, som ju expanderat mycket de senaste 10 – 15 åren, var boven. Även ungdomshockeyn har tappat till innebandyn – bristen på utbildade ledare ansågs också ha bidragit till dagens situation. Debatten kom även att omfatta idrottens betydelse i stort för ungdomens fostran, en betydelse som alla var överens om. Men någon ny storhetstid för handbollen i Umeå kunde inte deltagarna skönja.

Bengt Forsman t.h tackar Bengt Lundberg efter café-träffen i Umeå IK:s klubblokaler.

Foto: Ivar Söderlind.

IFK Umeås handbollslag 1941-42.

Stående fr.v: Ecke Ekman, Junke Johansson, Olle Ahlman, Folke Ahlenius, Allan Johansson, Sven Svan, Hans Rimdahl.

Knästående fr. v: "Snorre" Nordbrandt, "Kreide" Pettersson, Erik "Lia" Jonsson.

Foto ur Västerbottens Idrottsförbunds Minnesskrift 1908-1948.

Idrottscafé den 22 februari 2007 med Åke Jonsson – ”Språket på tidningarnas sportsidor och i radio och TV”

av Henry Lövbom

Caféträffen den 22 februari 2007 med Sveriges Radios förre språkvårdare Åke Jonsson i centrum blev lyckad i flera avseenden. Åke Jonssons behandling av ämnet – språket på tidningarnas sportsidor och i radio och TV - var suverän och dessutom var träffen välbesökt (deltagare) och fick ovanlig medial uppmärksamhet. TV:s Västerbottensnytt gjorde nämligen ett inslag från träffen.

Åke Jonsson berättar. Foto: Ivar Söderlind

Hallåman, sportreporter och språkvårdare

Åke Jonsson har stor erfarenhet av ämnet. Dels har han varit aktiv som fotbollsspelare i Sandviks IK och Djurgårdens IF och som handbollsspelare i IFK Holmsund, dels också arbetat som både hallåman och sportreporter i radion förutom en 10-årig sejour som språkvårdare. Som sportreporter i radion arbetade han med Lennart Hyland, som för övrigt alltid kallade Åke för ”Jönsson”, och med Åke Strømmer, Lars-Gunnar Björklund med flera.

TV:s Västerbottensnytt intervjuar Åke Jonsson. Foto: Ivar Söderlind

Att "idrottsspråket" förändrats genom åren visade Åke Jonsson med flera exempel. De första sportreferaten i dagspressen återfanns för övrigt som allmän text – några särskilda sportsidor gjordes inte. Det var användningen av talspråk och slang som inledde förändringen av språket i sportreferaten. Uttryck som "platt fall", "falla tungt", "pallade inte", "skitmål" blev vanliga. Och rubrikerna kunde vara både målande och överdrivna. "Sara blev mara för Södra", "Masse" sänkte masar", "Bäcksvart formbesked för Christer" (det handlade om Christer Majbäck), var några exempel.

Skyldiga – de svek sitt land

Nästan makaber var Expressens uppslag efter ishockeymatchen Sverige – Vitryssland – en sida passfotobilder av hela den svenska truppen och stor text "SKYLDIGA . DE SVEK SITT LAND". Och målvakten Salos tabbe med den avgörande pucken illustrerades med bilder i alla möjliga vinklar. När TV började med direktreferat från idrottsevenemang fick referenten en ändrad uppgift – lyssnaren såg ju vad som hände och referaten fick bli mer analyserande än beskrivande.

Sven Jerrings radioreferat

Åke Jonsson, som specialstuderat pionjären Sven Jerring, lät träffdeltagarna lyssna på ett par bandinspelningar ur Jerrings produktion. Dels från den berömda "japaner, japaner"-matchen Sverige – Japan i OS 1936, dels också en intervju med skidlegenden Artur Häggblad efter en av hans Vasaloppsvinster. Många frågor och inlägg vittnade om att Åke verkligen fångat deltagarnas intresse.

Vid caféträffen med Åke Jonsson fr. v: David Hallingfors, Bertil Olofsson, Martin Lundström, Lars Öster, Leif Hellgren och Inger Nilsson. Foto: Ivar Söderlind

SSK Uvarnas bok "Lokal idrottshistoria i ett samhällsperspektiv"

presenterad av Henry Lövbom

"När Sandåkerns SK bildades 1932 fick klubben namnet efter ett kvarter i Umeå som låg i närheten av nuvarande Hemgården. Där bodde några av dem som bildade föreningen". Det framgår av ingressen till SSK Uvarnas bok "Lokal idrottshistoria i ett samhällsperspektiv", som presenterades vid en presskonferens den 1 november 2006.

Imponerande skrift

Det är en imponerande skrift som en grupp medlemmar i SSK Uvarna, en stödförening till Sandåkerns SK, med projektledaren Gunnar "Kisse" Forssell i spetsen tagit fram.

SSK Uvarna fr. v: P-O Öhman, Arne Eriksson, Bengt Eriksson, Karl Larsson, Gunnar Forsell, Ivar Åström, Stig Kristoffersson och Göte Hållstam.
Fotoägare: Sandåkerns SK

I sex år har gruppen arbetat och förutom boken också digitaliserat alla protokoll och andra handlingar i den snart 75-åriga klubbens historia. DVD-skivorna med det materialet överlämnades i samband med presskonferensen till Folkrörelsearkivets chef Karl-Ivar Åsander.

Amerika IK blev Sandåkerns SK

Ett antal ungdomar samlades, troligen på hösten 1931, och bildade en förening med namnet Amerika IK efter ett kvarter väst på stan. Men Riksidrottsförbundet godkände inte namnet Amerika IK men däremot namnet Sandåkerns SK, som officiellt fastställdes den 8 februari 1932. På 30-talet var det kristid och knappa resurser.

Fotboll var den första idrotten på programmet och den legendariske Bigge Öhman har berättat att man som fotbollsskor köpte begagnade militärskor från Calle Värmes Skrotaffär. Bitar av gamla gummidäck spikades fast som dobbar. Senare fanns läderdobbar att köpa och de spikades fast i skosulan. Men spikarna gick ibland igenom sulan och skavde in i foten. Gunnar "Kisse" Forssell har berättat om en match i slutet av 40-talet då han fick "en spik i foten", tog av sig skon och slängde den till materialförvaltaren. Men "Kisse" stannade kvar på planen och en stund senare gjorde han mål, som godkändes av domaren "Snorre" Nordbrant. Men sedan publiken protesterat "han hadd bara en sko" underkände han målet. I seriesystemet spelade man till en början mot lag från Vindeln, Spöland, Vännäs och Nordmaling. Oftast åkte spelarna och ledarna cykel till och från matcherna.

Ingen egen fotbollsplan

Fotbollen i Sandåkern utvecklades och A-laget avancerade under krisåren 1939 – 1945 till Södra Västerbottensserien trots att man inte hade någon egen plan. 1952 kunde äntligen Sandåkerns SK inviga sin idrottsplats och 1958 vann Sandåkerns SK DM-finalen mot Rönnskär med 5 – 1. Det märkliga var att det var första gången på 32 år som ett Umeålag vann DM. 1962 vann laget div.111 efter en dramatisk seger i sista matchen mot Sollefteå med siffrorna 3-2. Men ännu mer dramatiskt var att två killar efter vadhållning utlovat att gå hem om SSK vann serien. Och man höll ord – spelaren Göran Thörngren och supportern Sivert Jörgensson promenerade de 21 milen från Sollefteå hem till Umeå.

Kval till allsvenskan

1969 blev det historiska år då man fick kvala till Allsvenskan. I första hemmamatchen mot Hammarby förlorade man visserligen med 1-2 men hade chansen till oavgjort på en straff i slutminuterna. Men Ronnie Hellström i Hammarbymålet rörde sig enligt många vittnen för tidigt och tippade ut bollen. Den straffen diskuterades länge. I nästa match mot Örgryte var man chanslös.

Umeå FC bildades

I Sandåkerns SK hade man redan på 1970-talet börjat diskutera hur man skulle få fram ett riktigt elitlag i fotboll och de diskussionerna ledde till att Sandåkerns SK och Tegs SK 1987 gick samman och bildade Umeå FC. SSK lade ner sin herrfotboll som man dock återupptog 1990. Damfotbollen i Sandåkerns SK startade 1968 och utvecklades snabbt. När DM-finalen 1972 skulle spelas hade klubben tre damseniorlag – så stort var intresset. Laget vann DM och gick i Rikscupen ända till final, där man dock förlorade mot Öxabäck. Sandåkerns SK har under årens lopp haft idrott i 18 olika grenar. I dag har man bordtennis, bowling, fotboll, både herr- och dam, och innebandy på programmet.

Mycket mer finns att läsa i den här historiska skriften, som dessutom är illustrerad med en mångfald intressanta foton.

halvtid - och ännu var det omtvistat. Skulle det bli allsvenskan? I vänret ser vi Sandåkerns Stig Ivarsson följt av Willy Göran Björklund. Mitt i bilden och högt upp ses Hammarby's landslagsmålare Ronnie Hesthagen. Annesens smartaste att genom att gå långt för tidigt rädda Sandåkerns straff blev matchavgörande. Det diskuterades då och det gör det fortfarande. Tänk - Sandåkern i allsvenskan.

ALLSVENSKT KVAL

Vi fick vi möta storheter som Örgryte, Hammarby och Helsingborg. Första matchen mot Hammarby blev en rysare. Visserligen förlorade vi med 2-1 men SSK höll spelet väl uppe

Mejerklassen med 23-åren Åke Åslund, Jonne och "Träff-Eje" ökade upp publiken hela matchen.

Leif "Gubben" Ågren

Snyggt hängande i luften, gör han här ett av de bästa målen.

**Lokal
idrotts historia
i ett samhälls-
perspektiv**

Ett EU-projekt av SSK LVARNA

Kamratklubben 1924-1928 – en kortlivad men välskött idrottsklubb i Umeå

av Henry Lövbom

År 1924 hade Umeå cirka 9.000 innevånare. Stadsgränsen mot väster gick vid Utmarksvägen på Ytterhiske. Den 17 februari 1924 bildade ett tiotal företagsamma grabbar en förening som fick namnet Ytterhiske IK. Men redan på sommaren 1924 omdöptes föreningen till Kamratklubben och fick ny styrelse. De första idrottsgrenarna på klubbens program var terränglöpning och skidåkning. I skidåkning tävlade man dels på landsväg, dels i uppgjorda skidspår.

Åldersgränser infördes tidigt

I ett styrelseprotokoll från 29 december 1926 framgår att man för vintern 1926 – 27 fastställde följande åldersgruppindelning:

Grupp I	Födda 1909 och tidigare
Grupp II	Födda 1910 – 1912
Grupp III	Födda 1913 och senare

De tävlingssträckor som gällde var:

Grupp I	tävlade på 10 km landsväg och 15 – 20 km spår
Grupp II	tävlade på 5 km landsväg och 10 km spår
Grupp III	tävlade på 3 km landsväg och 5 km spår.

Av åldersindelningen kan man dra den slutsatsen att medlemmarna var ganska unga. Senare protokoll visar att man införde ytterligare en fjärde åldersgrupp. Redan på ommaren 1925 utökade man sin verksamhet till fotboll, fri idrott och orientering. I fri idrott tävlade man i löpning 60 m, 1.500 m och häck och i alla hoppgrenar. När det gällde kastgrenarna diskus, kula och spjut kastade man både med bästa och sämsta hand, alltså med båda händerna. Det sammanlagda resultatet räknades. Resultaten i de olika friidrottsgrenarna var givetvis jämfört med dagens blygsamma. Klubbmästare i höjdhopp 1926 blev Å. Bergström med 1.44 m och han vann även längdhopp med 4.92 m.

Egen klubbtidning

Kamratklubben gav ut en egen tidning Kamratbladet, helt handskriven. Den såldes för 25 öre/ex. I tidningen redovisades referat och resultat från tävlingar. Och ofta avslutades tidningsnumret med en vers eller två. Vi kan inte undanhålla Er matchreferatet från fotbollsmatchen 16 juni 1925 mot A.I.K.

Förfäras ej du lilla hop, ljud Bergströms muntra avskedsrop
till K.K. fotbollslaget.
Trygg stod han mitt i draget och vände lugnt sitt plommonstop:
”Hej – vi ska vinna slaget”.

Där rådde oro i vart tjäll. ”Vi får på moppe tisdag kväll
I nederlagets dyberg vi hamna” sa Forsberg.
I K.K. spelte en ny Rydell, ett fotbollssnille Roth.

Där stod en kille i vår glugg med Lindbergs ljusa lugg
med samma mästarnävar och barm som sällan bävar.
Han skrajá ej ett enda dugg för A.I.-K:ska forwardsrävar

Han tog vart målskott minus ett, som sköts en smula alltför snett
på herr någons lyra
Men A.I.K. det fick sin hyra: när domarn slutsignalen gett
var facit ett mot fem.

Något för dagens fotbollsreferenter att ta efter?!

Blygsam ekonomi

Ekonomin var synnerligen blygsam. Av bokslutet 31/12 1926 framgår att intäkterna under året varit netto 67:80, varav 39:10 utgjorde medlemsavgifter. Utgifterna för samma tid var 46:05 där inköp av priser 31:50 var största posten. Flera av medlemmarna i Kamratklubben blev senare välkända idrottsmän. Georg Von Boisman och Bengt Ljungkvist, båda officerare, deltog i OS i Berlin 1936 i femkamp respektive florettfäktning. Curt Eriksson, en bollbegåvning av det riktigt stora formatet, Stor Grabb i bandy, fotboll och handboll och landslagsmålvakt i handboll var en annan av Kamratklubbens medlemmar. Och den första prispokal som den legendariske orienteraren Göran Yttergren erövrade var när han den 14 februari 1926 vann en serietävling på skidor över 4,5 km. Men ännu bättre minns Göran när han vid någon kvällstävling samma år med målplats vid den enda gatlyktan på Ytterhiske vann och av dåvarande landshövdingen, som av en slump just råkade passera i bil, fick en tvåkrona som belöning.

- Men den tvåkronan tog min mor hand om – jag såg den aldrig sedan, berättade Göran.

Kamratklubben upphörde 1928

När Kamratklubben hade upphört 1928 fanns ingen idrottsklubb väst på stan några år. Men troligen på hösten 1931 bildades en klubb Amerika IK med namn efter ett kvarter i området. Men namnet godkändes inte av Riksidrottsförbundet

utan fick ändras till ett annat kvartersnamn – Sandåkern. Och den 8 februari 1932 blev namnet Sandåkerns SK officiellt.

Men det är en helt annan historia.

Utdrag ur "Kamratbladet" den 14 juni 1927

Årg 3. Nr 2 25öre **KAMRATBLADET** 14 juni 1927.

Tvåra träningsstävlingar

Pingstdagen blev resultaten väl så bra som man väntat. En hel del överraskningar förekommo och. Vårt senaste förvärv, Skellson, blir en kastare av klass. Han har ej förrän i vår rovt i några idrottsredskap, och så visar han upp sådana resultat som 37 m. i spjut och över 9 m. i kula. Tuder åt en sådan friskhet. Välkommen bland hörneforsaspiranterna. — 7 tvåhundra meterloppet segrade Lemnart Wallmark på den goda tiden 27.5 sek. med den pigge "Jens" på andra plats $3\frac{1}{10}$ sek. efter. — Kulstämning är en fin gren för Baitman. 10 meter räcker ej för honom längre fram på sommaren. Emellertid får han "dra in öronen" en smula för att kunna hålla Skellson stungen, vilken senare med sina kraftiga men ännu ej tekniska kast är en svår medtävlare. Resultaten i kula blev: Baitman 9.30 och Skellson 9.11 meter. Även Berg

Idrottscafé i Skellefteå den 20 mars 2007 om "60 års skolidrottsutbyte Karleby-Jakobstad-Skellefteå"

av Ivar Söderlind

Efter Västerbottens Idrottshistoriska Sällskaps årsmöte den 20 mars i Anderstorpsskolan, Skellefteå arrangerades en caféträff. Idrottslärarna Ruthie Burlin och Crister Carlsson var inledare och samordnare. Träffen hade rubriken "60 års skolidrottsutbyte mellan Karleby, Jakobstad och Skellefteå". Det är första gången som skolidrotten varit tema vid VIS:s caféträffar. De 13 deltagarna upplevde träffen som mycket lyckad. Ruthie och Crister med assistans av flera "gamla" skolidrottare (Kjell-Göran Marklund, Leif Hellgren, Stig Marklund, Leif Stening m fl), berättade entusiastiskt minnen från detta unika skolidrottsutbyte mellan Sverige och Finland som startade redan 1947. Många intressanta fakta från de första åren hämtades även ur den jubileumsbok som gavs ut med anledning av 50-årsjubiléet 1997 och deltagarna delgav många dråpliga episoder när de själva deltagit. Här lämnas en fyllig redovisning av kamperna med fokus på de tidigare åren. Den bygger på information från caféträffen men även på den Jubileumsskrift som gavs ut efter 50-årsjubiléet 1997 och på tidningsurklipp ur Norra Västerbotten.

Firade 60 år i februari 2007

Den 2 februari i år firade denna klassiska "Finnkamp" 60 år då Anderstorpsskolan och de svenskspråkiga gymnasierna i Karleby och Jakobstad tävlade i Skellefteå. Totalt ett 60-tal elever från årskurs 2 och 3 i gymnasieskolorna (eller motsvarande) deltog. Tävlingen hålls i Sverige och Finland vartannat år och denna gång var det Anderstorpsskolans tur. 60-årsjubiléet innebar att det blev många extrainslag. Bland annat har en ny logotype tagits fram genom en tävling mellan eleverna på medieprogrammet vid skolan. Den vinnande mycket välgjorda logotypen visades upp under caféträffen. Den har tryckts upp på T-shirts som både de svenska och finska deltagarna i årets kamp fick.

Det här året blev det en överlägsen seger för Skellefteå som vann alla sex grenarna:

Den vinnande logotypen 2007

curling, friidrott, volleyboll, innebandy, badminton och fotboll. Under senare har det för övrigt varit Skellefteå som tagit hem de flesta segrarna. Det bjöds även på invigningstal av rektor nationalsånger, dansuppvisningar, musik, jubileumsmiddag i Skeriestaurangen för inbjudna gäster etc.

Trevlig tradition som kräver förberedelser

Idrottsutbytet är uppskattat bland både lärare och elever och upplevs som en mycket trevlig tradition. Eldsjälen Ruthie Burlin, som arbetat med tävlingsutbytet sedan 1978, menar att det måste vara det längsta idrottsutbytet mellan skolor i två länder – något för Guinness rekordbok. Det är ett stort arrangemang som kräver mycket förberedelsearbete, en intrimmad organisation och att sponsorer skall ordnas. Ruthie, Crister Carlsson och många andra inblandade elever och lärare har jobbat länge för att få årets arrangemang att fungera. Vissa elever gör sitt examensarbete på ledarskapsutbildningen under finnkampen. De ansvarar på ett bra sätt för många organisatoriska frågor som att boka domare, sköta poängräkning osv.

Jubileumsboken 1997

Det framgår i jubileumsboken från 1997, vilket bekräftades av deltagarna vid caféträffen, att bakgrunden till det långa idrottsutbytet är att det funnits stort idrottsintresse bland elever och lärare i de berörda skolorna liksom lärare som varit villiga att offra av sin egen fritid för aktiviteter utanför det egentliga ansvarsområdet. Resor och tävlingar har gett eleverna från de tre städerna möjlighet att knyta vänskapsband. Under lång tid gav dessutom idrottsutbytet över Bottenviken en sällsynt möjlighet att besöka grannlandet. Under de hårda krigsåren i Finland hade all idrottslig och kulturell verksamhet legat nere och det fanns ett uppdämt behov att vidga vyerna. I Jubileumsboken 1997 beskriver finska ledare vid skolkampen i Skellefteå 1948 hur man upplevde det överflöd Sverige och Skellefteå kunde erbjuda jämfört med efterkrigstidens Finland: ***”... en överdådig frukost... När vi satte oss till bords då märkte vi att vi kommit till ett land med rikligare matsedel än vad vi här hemma vant oss vid under de senaste åren... Vi hade mycken tid att vandra omkring och beundra de lockande skyltfönstren i stadens av varor späckade affärer!”***

Grundmurat idrottsintresse på båda sidor av Bottenviken

Den kanske viktigaste orsaken till att skolkamperna kom igång och fortsatt under alla år är det grundmurade idrottsintresset i samhället, både på den svenska och finska sidan av Bottenviken, med många ideella idrottsföreningar som gett ungdomarna möjligheter att träna och tävla.

I Skellefteå har stadens Högre Allmänna Läroverk och Kaplanskolan spelat en central roll som idrottens plantskola i norra Västerbotten. Skolidrotten har kunnat dra nytta av många kunniga lärare, idrottslärare, tränare, ledare och idrottsutövande

ungdomar som varit knutna till gymnasieskolan och sedan också varit engagerade i skolidrottsutbytet med Karleby och Jakobstad. Svensk ledare det första året 1947 var gymnastikläraren Lester Wikström och sedan under ett par år gymnastikläraren Bertil Edman. Andra Skellefteåledare som under årens lopp varit verksamma i gymnasieskolan och även i skolidrottsutbytet är bl a Lars Rydell(även känd friidrottstränare i Skellefteå och senare Umeå), Olof Stiernstedt, Ingrid Gustafsson, Arne Sjöström, Leif Hellgren, Bjarne Bäckman, Birgitta Forsmark, Bie Lundgren, Lasse Bröms Bertil Ersson, K G Marklund, Karl-Göran Östlund, Ruthie Burlin, Crister Karlsson och många andra.

Eldsjälen Karl-Göran Östlund

Under caféträffen återkom man gång på gång till eldsjälen Karl-Göran Östlund som under lång tid hade ansvaret för skolkampen och länge präglade samarbetet mellan skolorna i de tre städerna. Han ledde festplaneringen och festprogrammet för det lyckade 50-årsjubiléet i Skellefteå i maj 1997. Karl-Göran var född och uppvuxen i Skellefteå och utbildade sig till idrottslärare vid GCI i Stockholm. Under ett par decennier fungerade han som tränare för Sunnanås herr- och damlag i fotboll och hade stor andel i Sunnanådamernas framgångar under 1980-talet. Han arbetade vid Kanalskolan innan han fick anställning vid Anderstorpsskolan. Där verkade han fram till sin död vid 63 års ålder år 2000.

Premiären 1947

Premiären för skolidrottsutbytet ägde rum i mars 1947 i Gamlakarleby med bandy och skidstafett 3 x 5 km på programmet. Den legendariske finlandssvenske idrottsledaren "Jussi" Björk hade ordnat inbjudan (han var Västerbottens distriktstränare i friidrott 1936-1939). 13 pojkar från Skellefteå Högre Allmänna Läroverk, med idrottsläraren Lester Wikström som ledare, åkte tåg från Skellefteå via Haparanda genom ett krigshärjat Finland. Vid en station i norra Finland blev tre pojkar till sin förtvivlan efter tåget men kunde med hjälp av biltransport hinna ifatt tåget vid en senare station. Mellan Torneå och Kemi fick man resa i boskapsvagn. Skellefteå vann bandymatchen mot Gamlakarleby med 4-1 och mot Jakobstad med 7-1. Den helt dominerande spelaren var Skellefteås högerinner Tore Wikner. Skidstafetten vann Nykarleby före Jakobstad, Gamlakarleby och med Skellefteå på fjärde plats.

Redan den 7 juni 1947 fortsatte skolidrottsutbytet med en sommarkamp i Skellefteå och nu deltog även flickor. Ett femtiotal elever och lärare åkte i tre motorbåtar av större modell över Bottenviken från Jakobstad och Gamlakarleby till Skelleftehamn. Den nära åtta timmar långa överfärden blev blåsig med sjösjuka lärare och elever. Skellefteå vann friidrottsskampen på Örjan och fotbollsmatcherna på Norrvalla. Jakobstad tog hem tenniskampen i läroverkets gymnastiksal medan Gamlakarleby vann orienteringen.

Ruthie Burlin och Karl-Göran Östlund höll i trådarna vid 50-årsjubileet i Skellefteå i maj 1997. Foto ur "50 års skolidrottsutbyte Karleby-Jakobstad-Skellefteå"

Kamper sommartid

De följande åren arrangerades "finnkampen" under sommartid med friidrott, fotboll, tennis och orientering på programmet, omväxlande i de tre städerna. I Finland var det oftast mycket publik på friidrottsskamperna. I friidrott segrade alltid Skellefteå (oftast med klar marginal) medan Jakobstad eller Karleby oftast tog hem segern i övriga grenar. Från friidrottsskampen i Karleby 1951 kan noteras att Leif Hellgren från Skellefteå vann spjut (49.22) och diskus (36.58) samt juniorernas längd, kula, diskus och spjut. Enligt Jubileumsboken 1997 var det en prestation som saknar motstycke i kampens historia. Av ekonomiska orsaker ordnades ingen kamp 1952, och 1953 tävlades det endast i friidrott i Jakobstad (seger för Skellefteå). År 1954 och 1955 var det uppehåll i utbytet medan en friidrottsskamp ordnades i Skellefteå 1956 trots stora ekonomiska problem. Skellefteå betalade de finländska skolornas tågresor på svensk mark. Flitigaste poängplockare detta år var Skellefteås Ulla Johansson med seger i höjd, längd och hon ingick även i det segrande stafettlaget. Från och med kampen i Skellefteå 1958 började Gamlakarleby och Jakobstad tävla som ett lag. Detta medförde att kamperna blev mycket jämna 1958 och 1959, oavgjort 92-92 i Skellefteå 1958 och knapp svensk seger i Jakobstad 1959. Sedan dess har det varit uppehåll i kamperna vissa år som 1960, 1967 och ett par år på 1970-talet. Vid kampen i Skellefteå 1968 råkade det finländska laget ut för en mycket äventyrlig båtresa då isvallarna ännu låg täta i Bottenviken. Efter 30 timmar på havet tvingades man landstiga i Piteå och fortsätta med buss till Skellefteå. Kampen avgjordes

sedan i iskallt väder och det blev oavgjort i både friidrott och fotboll. I början av 1960-talet hade Skellefteå en stark period med säkra segrar 1961, 1962, 1964 och 1965. Finland segrade 1963 och 1966 medan det blev oavgjort 1968 och svenska segrar 1969 och 1970. Under 1970- och 1980-talet dominerade Finland. Endast några gånger blev det svenska segrar. Skellefteå (Sverige) har varit lika dominerande under de senaste tio åren.

Friidrott har alltid funnits med i kampen

Alla år har det tävlats i friidrott medan grenutbudet i övrigt har varierat. Under vissa år på 1950- och 1960-talet var det endast friidrott på programmet. Fotboll har funnits med de flesta åren. Som framgått fanns bandy och skidstafett med i vinterkampen 1947 och sedan under de första åren friidrott, fotboll, tennis och orientering. Under 1970-talen och 1980-talen förekom korgboll (basket). Från 1979 till 1994 tävlades det i friidrott, fotboll för pojkar och volleyboll för flickor. År 1995 tävlade både pojkar och flickor i innebandy, fotboll och friidrott medan volleyboll försvann från programmet.

I slutet av 1990-talet ändrade kampen karaktär då det var svårt att upprätthålla den som fullödlig friidrottsskamp utomhus och man gick över till att arrangera inomhus. Aktuella grenar är curling, friidrott, volleyboll, innebandy, badminton och fotboll. Ledarna Ruthie Burlin och Crister Karlsson upplever att det koncept man nu arbetar efter är bra och att tävlingen är av lagom omfattning.

Långa resor

Kjell-Göran Marklund berättade vid caféträffen att tågresa landvägen till Finland tog uppåt 15 timmar. Vid en av de långa tågresorna från Skellefteå till Gamlakarleby hade en av de svenska pojkarna försovit sig från starten och fick åka tåg på egen hand. Det bar sig inte bättre än att en finsk tulltjänsteman av misstag skrev maj i stället för juni på hans tullhandlingar och det blev en hel del diskussioner och telegram hemifrån innan pojken så småningom fick fortsätta sin resa. Även när färjetrafiken under 1960-talet på allvar kom igång mellan Vasa och Umeå var det en omständigt historia att ta sig till Jakobstad och Karleby. Först var det tåg Skellefteå-Bastuträsk-Vännäs-Umeå, sedan färja från Umeå till Vasa och avslutningsvis buss eller tåg från Vasa till Jakobstad/Karleby. Senare under 1970-talet blev det betydligt enklare när det började gå en färja mellan Skelleftehamn och Jakobstad. Idag, med kraftigt försämrade färjeförbindelser över Kvarken, är det bussresa via Haparanda som gäller när man skall ta sig till kampen.

Många toppnamn

Förutom de redan nämnda har många framstående friidrottare genom åren deltagit i skolidrottsutbytet. Här följer ett urval av några toppnamn tävlande för Skellefteå. År 1956 och 1957 var Rolf Rönngren en flitig poängplockare med segrar på 100m, 400m och i längd. Han belönades 1957 med bästa prestation i kampen.

Lennart Hedmark, mångfaldig segrare i skolkampen. Här i svenska landslaget senare under 1960-talet.

Höjdhopparen Greger Lindström vann bl a 1959 med fina 190 (personrekord 210 1966) och samma år blev Birgitta Brännström bästa poängplockare bland flickorna med seger i slungboll och 60 meter samt andraplats i höjd. I början av 1960-talet kom Lennart Hedmark, Karl-Gustaf "Lillen" Burlin och Henrik "Tosse" Hedlund med i bilden. Lennart Hedmark, Västerbottens bästa friidrottare genom tiderna (EM-tvåa i tiokamp 1971), segrade bl a vid kampen i Skellefteå 1962 på

110 m häck, i diskus och specialgrenen spjut. "Lillen" Burlin, blivande landslagsman och svensk rekordhållare i stav 1966 med 482, vann 1961 och 1962 på 350 respektive 340.

Blivande landslagsmannen i ishockey "Tosse" Hedlund vann åren 1961-1964 många viktiga poäng för Sverige i diskus, kula och på korta häcken. Sprintern Örjan Johansson landslagsman och svensk mästare, vann 100 m 1964 och 1965, det senare året med topptiden 10.9. Vi noterar också att Lennart Lindström, återfinns i resultatlistorna i juniorkampen 1962 med tätplaceringar i höjd och kula. Lennart blev senare landslagsman i längd och innehar fortfarande distriktsrekordet i grenen med 7.52, noterat 1969.

Finska toppnamn

Även finska toppfriidrottare har deltagit i skolidrottsutbytet. Mest känd är Mona-Lisa Strandvall-Pursiainen som ingick i det starka finska skollaget i slutet av 1960-talet. Senare blev hon Finlands bästa damsprinter. Susanne Sundqvist är ett annat finskt toppnamn som vann många segrar vid skolkampen under 1970-talet i höjd, längd och på 100 m häck. Hon blev så småningom landslagskvinna och olympier i höjd med 187 som personbästa.

Bengt Forsman tackar Crister Eriksson och Ruthie Burlin efter caféträffen i Skellefteå .Foto: Ivar Söderlind.

Idrottscafé i Umeå den 17 april 2007 med ”gamla” Umeå-bowlare

av Henry Lövbom

Det kom 35 ”gamla” bowlare till Bowlinghallen på Mariedal i Umeå när Västerbottens Idrottshistoriska Sällskap med Håkan Larsson som initiativtagare hade inbjudit till caféträff om bowlingen i Umeå. För Umeås del är bowlingen en ganska ung sport – de första fem banorna i Sporthallen på Gammlia var klara 1959.

Bowlingen var stark på 1970-talet

Under 70-talet och framåt växte bowlingen sig stark och ett dussintal klubbar hade bowling på programmet. Något år spelade fyra umeklubbar bowling i den serie som då hette allsvenskan. Gimonäs CK, UIK, IFK Umeå och Tegskäglan var några klubbar med elit betonade lag och individuella spelare i Sverigeeliten, t ex Anders Sandström. Under 2000-talet har landslagsmannen och förre Umeåbon Anders ”Linus” Öhman (numera i Sundbybergs IK) varit det stora affischnamnet i Västerbotten. Han är världsmästare såväl individuellt som i tvåmanna- och femmannalag. År 2003 blev han ”Årets bowlare i Sverige.”

Bowlingen idag är på tillbakagång

I Umeå är bowlingen på klubbnivå på tillbakagång, det var deltagarna vid caféträffen överens om. Om anledningen till detta fanns olika åsikter men kostnaden för att spela bowling har blivit högre. 1959 kostade en bana en (1) krona per timme – i dag är kostnaden för två spelare och en bana 270 kronor totalt för en timme. Något överraskande var uppgiften att Skogskarlarnas Klubb, en stödorganisation till orienteringsporten, var aktiv inom bowling de första åren på 60-talet.

De fem banorna i Gammlias Sporthall blev så småningom fler och efter att bowlingbanor tillkommit både på Teg och i Hotell Dragonen fanns det på 1980-talet 29 banor.

Stort intresse för de 30 klippböckerna

Det största intresset på caféträffen rönt de tidningsurklipp, foton, bowlingkalendrar och mycken andra kuriosa som samlats och sammanställts av Leif Sandström och Birger Fagerkvist. De har samlat mycket av det som skrevs om bowling i läntidningarna under åren 1960-1990 i mer än 30 klippböcker. Minnen från storhetstiden förmedlade bland andra Berndt Lundholm och Anders Brodin. - Klubbarnas andel i verksamheten här på Bowlinghallen är obetydlig – det är den stora allmänheten som är här och spelar, avslöjade Anders Sandström, tidigare elitspelare och aktiv delägare i hallen.

Och en stor grupp är pensionärer som får en kraftigt rabatterad avgift per bana och timme. Vissa företag, till exempel Volvo Lastvagnar, har en egen bowlingklubb. Tre – fyra klubbar deltar fortfarande i seriespel på olika nivåer. Men till 70- och 80-talets storhetstid når man inte upp.

F r v Henry Lövbom, Nico Lundholm och Anders Sandström.

Det var stort intresse bland deltagarna att studera alla klippalbum

VIS:s ordförande Bengt Forsman till höger tackar Håkan Larsson (fd Tegskägla) för att han initierat och organiserat caféträffen.

Foton: Ivar Söderlind

Medlemsmatrikel VIS den 10 maj 2007

Bureå IF	Rotegatan 13	930 15	Bureå
Folkrörelsearkivet	Gammlia	903 42	Umeå
GF Ryck In, G Johnson	Pilgatan 2 B	903 31	Umeå
Guldklubben	Box 3005	903 02	Umeå
IFK Umeå	Umestan Företagspark 139	903 47	Umeå
Norra Västerbotten Sporten	Box 58	931 21	Skellefteå
Sandviks IK	Lärkvägen 2 B	913 35	Holmsund
Skellefteå AIK Friidrott	Mossgatan 27	931 70	Skellefteå
Skellefteå AIK Hockey	Box 185	931 22	Skellefteå
Skellefteå IF, Mikaelsson	Brännavägen 8	931 33	Skellefteå
Skellefteå Stadsbibliotek, Christina Björck	Box 703	931 27	Skellefteå
Tegs SK	Box 2052	900 05	Umeå
Umeå FC	Gammliavägen 5	903 42	Umeå
Umeå IK	Idrottsallén 22	903 42	Umeå
Umeå Stadsbibliotek	Rådhusplanaden 8	901 78	Umeå
Universitetsbiblioteket		901 74	Umeå
Västerbottens Friidrottsförbund, Söderlind	Gökropsvägen 5 B	906 51	Umeå
Västerbottens Idrottsförbund	Box 3005	903 02	Umeå
Västerbottens Ishockeyförbund	Mossgatan 27	931 40	Skellefteå
Västerbottens Kuriren, Benny Stiegler	Box 1247	901 70	Umeå

Altin Sture	Annastigen 23 A	931 70	Skellefteå
Andersson Aina	Hemmansvägen 11 G	856 53	Sundsvall
Andersson Georg	Brogatan 1	903 25	Umeå
Arnefjäll Stig	Hoburgsgatan 12	167 37	Bromma
Astergren Gunnar	Ringvägen 51	916 95	Örträsk
Bengtsson Urban	Axtorpsvägen 15	903 37	Umeå
Bivall Bengt	Övralidsgatan 23	422 47	Hisings-Backa
Boström Allan	Genvägen 7	934 31	Kåge
Boström Birger	Blomstervägen 8	931 39	Skellefteå
Brännlund Tore	Bondegatan 21	904 21	Umeå
Bäckman Berndt	Olof Palmes gata 25	903 23	Umeå
Bäckström Sten	Mycelievägen 2	903 39	Umeå
Dahlberg Staffan	Mor Annas väg 7 D	662 32	Åmål
Dahlbäck Barbro	Furusundsgatan 8 5 tr	115 37	Stockholm
Edvinsson Erling	Linodlarvägen 4	904 40	Umeå
Ek-Lindqvist Margit	Generalsgatan 23	903 36	Umeå
Engman Knut	Regementsgatan 22 A	903 36	Umeå
Eriksson Bengt	Hedlundavägen 2	903 21	Umeå

Eriksson Björn	Nydalavägen 20 B	903 39	Umeå
Eriksson Erik	Kvarnvägen 15 A	903 20	Umeå
Eriksson Gunnar	Kronoskogsvägen 17	903 61	Umeå
Eriksson Mauritz	Sörrissjö 202	890 37	Gideå
Ersson Sam	Bredviksvägen 18	910 60	Åsele
Fahlman Hans	Ridhusgatan 22	903 23	Umeå
Forsberg Lennart	Krusbärsvägen 20 E	904 35	Umeå
Forsberg Åke	Gärdsmarkvägen 151	931 95	Skellefteå
Forsell Gunnar	V Kyrkogatan 10 B	903 29	Umeå
Forsgren Henry	Hönsbärsvägen 4	904 35	Umeå
Forslund Einar	Genvägen 14	934 31	Kåge
Forsman Bengt	Axtorpsvägen 2	903 37	Umeå
Furberg Åke	Skråmträsk 375	931 96	Skellefteå
Fällgren Lennart	Kvartsvägen 2	907 41	Umeå
Gerhardsson Filip	Ystarvägen 30	906 25	Umeå
Haglund Birgit	Målargränd 11	904 31	Umeå
Hanell Sven	Jutargränd 6	913 34	Holmsund
Hansson Lars-Olov	Stöcke 310	905 81	Umeå
Hedlund Carl-Gunnar	Storgatan 31 A	931 32	Skellefteå
Hellgren Leif	Basvägen 15	931 46	Skellefteå
Hellgren Sten	Norrängsvägen 11	915 32	Robertsfors
Hemmyr Kjell	Tjärhovsgatan 7	904 20	Umeå
Hjelm Jonny	Björnvägen 298 D	906 43	Umeå
Holmstedt Jan Erik	Storåkersgatan 73	931 45	Skellefteå
Hägglund Rolf	Aprikosgatan 19 A	165 60	Hässelby
Hällgren Ingemar	Bäckgårdsvägen 6	143 42	Vårby
Hällgren Martin	Tallhedsvägen 2	903 62	Umeå
Johansson Bertil	Orkestergränd 21	913 54	Holmsund
Johansson Ernst	Väststigen 1	931 56	Skellefteå
Johansson Rolf	Norrgårdsvägen 3	311 71	Falkenberg
Johansson Rolf	Fabriksgränd 5 E	903 31	Umeå
Johansson Sture	N Ersmarksgatan 64	903 44	Umeå
Johnsson Gunnar	Kulgränd 12	913 34	Holmsund
Jonsson Erland	Nygatan 2 A	903 25	Umeå
Jonsson Eugen	Solbacken 7	931 70	Skellefteå
Jonsson Lennart	Bruksgränd 25 D	910 20	Hörnefors
Jönsson John-Gunnar	Storgatan 36	921 31	Lycksele
Kamf Gunnar	Måbärsvägen 39	904 34	Umeå
Karlsson Eva	Skolgatan 113 H	903 32	Umeå
Karlsson Lars-Gunnar	Bruksgränd 37	910 20	Hörnefors
Karlsson Mats	Bigarråvägen 17	904 36	Umeå
Larsson Harald	Industrivägen 23	931 44	Skellefteå
Larsson Karl	Äppelvägen 34	904 36	Umeå
Lilja Lars	Hantverkargatan 15	911 33	Vännäs
Lillieroth Gunnar	Klabböle 256	905 87	Umeå
Lindberg Roland	Allmogevägen 8	905 96	Umeå
Lindgren Artur	Skyttevägen 13	932 36	Ursviken

Lindgren Lars	Brånvägen 26	903 46	Umeå
Lindmark Henry	Vårdhemsvägen 5 304	903 62	Umeå
Lindqvist Anna-Greta	Klövervägen 21	903 52	Umeå
Lindqvist Sven-Olof	Klövervägen 21	903 52	Umeå
Lindström Britta	Myrvägen 9	903 40	Umeå
Lindström Stig	Kläppvägen 2	932 33	Skelleftehamn
Lindwall Christer	Trattgränd 36	906 25	Umeå
Ljungholm Tage	Nyckelgatan 104	931 63	Skellefteå
Lundberg Bengt	Ö Rådhusgatan 8 A	903 26	Umeå
Lundberg Henrik	Segelbåtsvägen 5	907 88	Täfteå
Lundberg Ingrid	Nydalavägen 20 A	903 39	Umeå
Lundberg Stig	Pyrolvägen 9	181 60	Lidingö
Lundqvist Gösta	Lingonstigen 25	931 70	Skellefteå
Lundström Bruno	Norrbölegatan 11	931 41	Skellefteå
Lundström Martin	Hyggesvägen 19 A	903 46	Umeå
Löfgren Karl-Gustav	Kulgränd 2 E	913 34	Holmsund
Löfstedt Peter	Grindvägen 12	931 45	Skellefteå
Lövbom Henry	Skolgatan 3 A	903 22	Umeå
Magnusson Albert	Bodan 61	930 10	Lövånger
Marklund Alfred	Dirigentvägen 32	931 46	Skellefteå
Marklund Kjell-Göran	Klostergatan 46	931 62	Skellefteå
Marklund Lennart	Portstigen 36	931 51	Skellefteå
Marklund Stig	Fältjägarvägen 47 B	931 44	Skellefteå
Marklund Torgny	Gräsuddsvägen 33	826 60	Söderhamn
Markström Karl-Johan	Bryngelsvägen 14	903 60	Umeå
Martinell Vidar	Bergsgatan 20, 3 tr	153 35	Järna
Mattsson Rune	Pär Jans väg 9	903 55	Umeå
Moraeus-Kjellin Gunilla	Rådhusplanaden 17 D	903 28	Umeå
Möllersvärd Peter	Genvägen 15	903 62	Umeå
Norlin Yngve	Brogatan 25	903 25	Umeå
Näslund Stig	Järvsand 345	833 95	Umeå
Olofsson Bertil	Hyggesvägen 19 A	903 46	Umeå
Olofsson Eva	Skidspåret 8 A	903 39	Umeå
Olofsson Lennart	Löfstigen 28	903 43	Umeå
Olsson Allan	Hyttgatan 11 A	811 30	Sandviken
Olsson Torbjörn	Krokvägen 9	935 32	Norsjö
Pettersson Sonja	Kungsgatan 119 A	903 32	Umeå
Pålsson Gunnel	Kungsgatan 137	903 32	Umeå
Ransjö Kjell	Fabriksgatan 5 E	903 31	Umeå
Renström Olov	N Kustvägen 31	930 15	Bureå
Roslund Gösta	Ljunggatan 11	936 61	Boliden
Rönblom Anders	Köpmansgatan 16	931 31	Skellefteå

Rönnmark Sven	Timmermansgatan 11	904 20	Umeå
Rönnmark Walter	Korstabergsvägen 18	856 34	Sundsvall
Sandström Rune	Bokvägen 6	904 32	Umeå
Sjöstedt Guscha	Pennstigen 11	931 41	Skellefteå
Stening Leif	Gökropsvägen 7 J	906 51	Umeå
Stenmark Ingemar	Båtfors	936 92	Boliden
Stierna Stig	Strandgatan 26	931 31	Skellefteå
Svensk Sigurd	Sotargatan 4	913 55	Holmsund
Svensson Erik	Monteringsvägen 6	903 60	Umeå
Svensson Gerda	Monteringsvägen 6	903 60	Umeå
Svensson Jarl	Mobackavägen 38	931 45	Skellefteå
Söderlind Ivar	Gökropsvägen 5 B	906 51	Umeå
Söderlund Egil	Hemvägen 27	930 15	Bureå
Taflin Roger	Gökropsvägen 8 G	906 51	Umeå
Tedestedt Robert	Svedjan 275	937 31	Burträsk
Thelberg Kjell	Glassgränd 143	906 24	Umeå
Timner Gunnar	Morkullevägen 6 H	906 51	Umeå
Tjärnlund Christer	Kapellgatan 9	936 32	Boliden
Westman Bo-Staffan	Torvsjö	910 60	Åsele
Viklund Egon	Korpralsvägen 3 A 3 tr	904 32	Umeå
Viklund Erik	Viborgsvägen 1	873 50	Väja
Viklund Stig Henrik	S Lasarettsvägen 3 3 TR	931 32	Skellefteå
Viklund Sven Olov	Älvsbackagatan 10 B	931 35	Skellefteå
Wirstam Åke	Läkarvägen 10	931 41	Skellefteå
Yttergren Torbjörn	Måttgränd 158	906 24	Umeå
Zackrisson Ulla	Ratan 117	915 97	Bygdeå
Åhman Arne	Olof Palmes Gata 3	903 23	Umeå
Åsander Karl Ivar	Backvägen 6	913 34	Holmsund
Örestig Ingevald	Vindelvägen	916 95	Örträsk
Örestig Tage	Vindelvägen 6	916 95	Örträsk
Öster Lars	Storgatan 39	930 55	Jörn

Aktuella meddelanden

VIS:s styrelse efter årsmötet i Skellefteå den 20 mars 2007

Vid årsmötet 2007 avgick sekreteraren Henry Lövbom, Umeå och styrelseledamoten Ingemar Stenmark, Boliden. Henry har varit ledamot i styrelsen sedan 2003 (sekreterare sedan 2005) och Ingemar har varit med i styrelsen sedan 2005. Henry kommer även i fortsättningen att ingå i Visuellt redaktion tillsammans med Ivar Söderlind och ”nyttillskottet” Lars Lindgren. Henry och Ingemar avtackades av ordföranden Bengt Forsman. Ny i styrelsen (vald på två år) är Lars Lindgren, Umeå. Omvalda på två år i styrelsen blev Ivar Söderlind, Umeå och Leif Hellgren, Skellefteå. Årsmötet beslutade att delegera till styrelsen att vid kommande styrelsemöte utse ytterligare en ledamot i styrelsen (från norra länsdelen eller inlandet). Efter årsmötet har styrelsen följande sammansättning.

Ordförande

Bengt Forsman, Axtorpsvägen 2, 903 37 Umeå
Telefon: 090-77 46 80 (b), 77 05 95 (fax), 070-348 44 68
Email: bengt.forsman@comhem.se

Vice ordförande och sekreterare

Ivar Söderlind, Gökropsvägen 5 B, 906 51 Umeå
Telefon: 090-786 54 57 (a), 77 51 68 (b).
Email: ivar.soderlind@soc.umu.se

Kassör

Leif Stening, Gökropsvägen 7 J, 906 51 UMEÅ
Telefon: 090-786 52 (a), 13 64 97 (b),
Email: leif.stening@soc.umu.se

Övriga ledamöter

Leif Hellgren, Basvägen 15, 931 46 Skellefteå
Telefon: 0910-77 64 15 (b)
Email: leif.hellgren@hotmail.com

Lars Lindgren, Brånvägen 26, 903 46 UMEÅ
Tel 090/12 80 25
Email: larsli@telia.com

Karl-Ivar Åsander, Backvägen 6, 913 34 Holmsund
Telefon: 090-71 30 31 (a), 232 02 (b)
Email: folkrörelsearkivet.ivbt@telia.com

Lars Öster, Storgatan 39, 930 55 Jörn
Telefon: 0916-103 62

VIS valberedning

Vid årsmötet omvaldes valberedningen

Sammanställande

Ivar Söderlind, Gökropsvägen 5 B, 906 51 Umeå

Övriga ledamöter

Ingrid Lundberg, Nydalavägen 20 A, 903 39 Umeå

Jarl Svensson, Mobackavägen 38, 931 45 Skellefteå

Sam Ersson, Bredviksvägen 18, 910 60 Åsele

Revisorer

Till revisorer i VIS omvaldes L O Hansson, Umeå och Tore Brännlund, Umeå. Till revisorssuppleant omvaldes S O Lindqvist, Umeå.

Erik Svensson och Bengt Forsman har fyllt jämna år

Den 28 februari fyllde Erik Svensson 90 och den 10 mars blev Bengt Forsman 80 år. Erik var med och grundade VIS 1988, var ordförande 1988-97 och kassör från starten ända fram till 2006. Bengt Forsman var först vice ordförande i VIS 1992-97 och efterträdde sedan Erik som ordförande. Båda har varit idrottsledare i drygt 65 år!! I kommande nummer av Visuellt skall vi berätta en del om de bådats omfattande idrottsledarskap. VIS och Västerbottens idrottshistoriker lyfter på hatten för de båda eldsjälarna!!

Genomförda caféträffar hösten 2006 – våren 2007

Under hösten 2006 och våren 2007 har Västerbottens Idrottshistoriska Sällskap genomfört fem givande caféträffar:

Den 17 oktober i Röbäck med Röbäcks IF. Sedan ordföranden Pär Ericson hälsat välkommen till föreningens klubbstuga invid Elofssonhallen berättade Lennart Forsberg om idrotten i Röbäck före Röbäck IF:s tillkomst 1954. På 1930-talet var det IOGT-logen 235 Fridsblomman som var idrottsföreningen i Röbäck.

Redskapen var primitiva och egentlig idrottsplats saknades. 1942 bildades en underavdelning till IFK Umeå – IFK Röbäck – och nu kom även fotboll i gång. I maj 1954 bildades Röbäck IF med Eric Wideheim som förste ordförande. När idésprutan Kjell Ransjö engagerade sig i Röbäck IF startades bl.a. skidtävlingen ”Röbäcksrundan” och löpartävlingen ”Röbäckskneget”. För ett par år sedan stod Elofssonhallen med en byggkostnad på 9,2 mkr klar och Röbäcks Arena AB planerar att bygga ytterligare en hall. Medlemsantalet i Röbäck IF har successivt ökat de senare åren. Den innehållsrika träffen hade tyvärr endast samlat tiotalet deltagare.

Den 21 november i Umeå (UIK:s klubblokaler) med Bengt Lundberg som kunnig moderator om ”Handbollens historia i Umeå.” Handbollen kom till Sverige från Danmark i början av 1900-talet. UIK bildades 1932 och hade handboll på programmet redan från början. Goda resultat nåddes – bland annat vann man DM:et 11 år i följd åren 1933 -1943. Handbollen i Umeå fick något av en nystart 1958 då Sporthallen på Gammlia invigdes – tidigare hade bristen på tävlingsmässiga lokaler varit besvärande. I Umeå fanns det då flera klubbar med duktiga handbollsspelare, förutom UIK var det bl a Gimonäs, Holmsund och Sandåkern. På 1960- och 70-talet hade ett 25-tal klubbar i Västerbotten handboll på programmet – i dag är det fem eller sex klubbar. Av dessa är det Sikeå som håller hög klass. Bristen på utbildade ledare och innebandyns expansion ansågs ha bidragit till dagens situation. De 15-tal deltagarna upplevde träffen som mycket givande.

Den 22 februari i IFK Umeås klubblokaler med Sveriges Radios förre språkvårdare Åke Jonsson om ”Språket på tidningarnas sportsidor och i radio och TV”. Caféträffen blev lyckad i flera avseenden. Åke Jonssons behandling av ämnet var suverän och dessutom var träffen välbesökt (21 deltagare) och fick ovanlig medial uppmärksamhet. TV:s Västerbottensnytt gjorde nämligen ett inslag från träffen. Åke Jonsson har stor erfarenhet av ämnet. Dels har han varit aktiv som fotbollsspelare i Sandviks IK och Djurgårdens IF och som handbollsspelare i IFK Holmsund, dels också arbetat som både hallåman och sportreporter i radion förutom en 10-årig sejour som språkvårdare. Att ”idrottsspråket” förändrats genom åren visade han med flera exempel. Åke Jonsson, som specialstuderat pionjären Sven Jerring, lät träffdeltagarna lyssna på ett par bandinspelningar ur Jerrings produktion. Många frågor och inlägg vittnade om att Åke verkligen fångat deltagarnas intresse.

Den 20 mars i Skellefteå (Anderstorpsskolan) med Ruthie Burlin och Crister Carlsson som samordnare om ”60 års skolidrottsutbyte mellan Karleby, Jakobstad och Skellefteå” (13 deltagare totalt). Dessa båda med assistans av flera ”gamla” skolidrottare (Kjell-Göran Marklund, Leif Hellgren, Stig Marklund, Leif Stening m fl), gjorde en mycket intressant presentation av detta unika skolidrottsutbyte mellan

Sverige och Finland som startade redan 1947. Många ”fängslade” fakta från de första åren hämtades även ur den jubileumsbok som gavs ut med anledning av 50-årsjubileet 1997 och deltagarna berättade många dråpliga episoder när de själva deltagit. Det är för övrigt första gången som skolidrotten varit tema vid VIS:s caféträffar. Presentationen var mycket uppskattad.

Den 17 april i Umeå med ”Gamla Umeå-bowlare som pratade minnen kring ett 30-tal pärmar med tidningsurklipp från åren 1960-1990”. Det kom ca 35 deltagare till Bowlinghallen i Umeå som upplevde en riktig nostalgitripp när de flitigt bläddrade i alla klipp pärmar. För Umeås del är bowlingen en ganska ung sport – de första banorna i Sporthallen på Gammlia var klara 1959. Men under 70-talet och framåt växte bowlingen sig stark och ett dussintal klubbar hade bowling på programmet. Något år spelade fyra Umeåklubbar bowling i den serie som då hette allsvenskan. Gimonäs CK, UIK, IFK Umeå och Tegskägla var några klubbar med elitbetonade lag och flera landslagsmän. Men bowlingen på klubbnivå är på tillbakagång, det var alla överens om. Tre – fyra klubbar deltar fortfarande i seriespel på olika nivåer. De fem banorna i Gammlia Sporthall blev så småningom fler och efter att bowlingbanor tillkommit både på Teg och i Hotell Dragonen var antalet banor som mest 29.

Planerade caféträffar hösten 2007

Under hösten 2007 planeras tre caféträffar (prel. datum):

*Caféträff med förre fotbollsledaren B O Gullesjö och sportjournalisten Bo Fuhrman i Skellefteå den 25 september

*Caféträff med VF-fotografen Hans-Olof Lundkvist i Umeå den 23 oktober

*Caféträff med sportjournalister i Umeå den 20 november

Kolla platser och tider för caféträffarna på hemsidan **www.visac.se** och se annonser i länets dagstidningar dagarna innan träffarna.

Umeå IF och Burträsk Gymnastik & Fäktklubb

I förra numret av Visuellt menade jag att bildningsåret för Umeå Idrottsförening (UIF) sannolikt är i början av 1890-talet och inte 1899 som framgår av vissa källor. Nu vet vi att föreningen fanns redan 1893 eftersom den är omnämnd i Svenska Idrottskalendern 1894 med tryckår 1893. Vidare noterar vi att Burträsk Gymnastik & Fäktklubb bildades 1890 enligt en notis i ”Tidning för Idrott” den 1 november 1890: **”Burträsk Gymnastik & Fäktklubb vid Burträsk i Vesterbottens län är namnet på en nybildad förening.**

Distriktsläkaren dr Erik Haeggström har tagit initiativet härtill. Övningarna ledas af en underofficer, som genomgått volontärskolan vid Carlsborg. Vapen och en del material hafva nyligen anskaffats från Stockholm. Gack och gör sammaledes, Sveriges öfriga socknar, så att svensk gymnastik äfven blir en folkets egendom.”

Vi har tidigare inte känt till denna tidiga förenings existens. Har Visuelltts läsare uppgifter om vad som sedan hände med föreningen?

Medlemmar

I april 2007 har VIS 158 betalande medlemmar vilket är en mer än för ett år sedan. En uppdaterad medlemsförteckning redovisas i detta nummer av Visuellt.

Medlemsavgifter

Följande medlemsavgifter gäller för 2007:

Enskilda personer = 100kr

Förbund och organisationer = 250kr

Idrottsföreningar = 150kr

Kommuner = 10 öre per kommuninvånare – för Umeå kommun avrundat till 10 000 kronor och för Skellefteå kommun till 7 000 kronor.

BLI VIS-MEDLEM!

**Sätt in medlemsavgiften (se ovan) på
pg 38 98 30 - 1**

Gunnar Nordahl - fotbollskungen

av Vidar Martinell

*Idrottshistorikern Vidar Martinelli ger här en sammanfattning av Gunnar Nordahls framgångsrika fotbollskarriär hämtad ur sin bok **"Mina idrottsfavoriter 1900-1949"**. I denna läsvärda bok få vi lära oss mycket om 64 legender från 14 olika sporter. Med sin "martinellgrundlighet" serverar Vidar spännande och faktarika berättelser inte minst om sin barndoms idrottsidol från Hörnefors!*

Västerbottens störste sommaridrottsman

Gunnar Nordahl, Västerbottens störste sommaridrottsman genom tiderna, föddes i den lilla bruksorten Hörnefors söder om Umeå där han växte upp i ett hederligt arbetarhem som nummer tre av åtta syskon. Redan som liten grabb var han "fotbolls- tokig" som man säger. På praktiskt taget all ledig tid stod han och slog bollar mot en vägg timme ut och timme in. Han lärde sig att skjuta med båda fötterna. I sin enorma iver påminde han om en senare svensk bollstjärna, Björn Borg. Samma ihärdighet, samma envishet, samma idoga bollande. De hade båda två en energi och en vilja som kunde försätta berg.

Gunnar Nordahl debuterade i landslaget redan 1942 mot Danmark i Köpenhamn. Gunnar gjorde ett av målen. Slutresultat 3-0 till Sverige.

Fotboll för hela slanten

I det lilla samhället fanns det ett framgångsrikt division III-lag med spelare som var fina förebilder. För bröderna Nordahl Bertil, Knut, Gunnar och tvillingarna Gösta och Göran blev det fotboll för hela slanten. Som 13-åring var Gunnar

färdig för juniorlaget där han från början blev den självklare centern. Det år han fyllde 16 år, dvs. 1937, gjorde han A-lagsdebut och var med i alla seriematcherna där fram till 1940. Det gick väldigt bra för Gunnar som gjorde massor av mål. Vad sägs om 26 mål på 52 matcher sista spelåret i Hörnefors IF! Han blev uttagen till Västerbottens läns lag, som skulle möta allsvenska Degerfors, som var på turné i Norrland det året. Degerfors ungerske tränare Istvan Wampetits blev så imponerad av den målfarliga Gunnar att han gav honom en vink om att han var välkommen till hans lag. "Han vill vi absolut ha i vårt lag" utbrast den entusiastiske förloraren sedan Gunnar sänkt allsvenskarna med sina två mål inför 2 000 åskådare.

Började spela för Degerfors 1940

Wampetits höll kontakt med den unge grabben från Hörnefors och på sommaren 1940 beslöts sig Gunnar för att söka lyckan söder över, endast 19 år gammal. Han började spela för Degerfors när höstomgången drog igång i allsvenskan. Han blev genast en av lagets bästa spelare och den 28 juni 1942 landslagsdebuterade han mot Danmark i Köpenhamn. Svensk seger med 3-0 där den debuterande centern fotade in ett av målen. På hösten samma år var han med och vann mot Tyskland i Berlin med 3-2 mitt under brinnande världskrig! Under våren 1944 började locktonerna från IFK Norrköping bli mycket frestande. Den dynamiske Norrköpingsledaren Carl-Eric "Nalle" Halldén hade länge haft ögonen på Gunnar och försökt värva honom. Storebror Knut var sedan 1942 med i IFK. Gunnar skrev på för Norrköpingskamraterna och utvecklades ytterligare som spelare. Tiden i Norrköping 1944-48 medförde framgångar som var helt otroliga. Åren 1945, 46, 47 och 48 blev han svensk mästare, dessutom allsvenskans ledande målskytt 1945, 46 och 48. Även i Degerfors 1943 var han den främste målskytten i allsvenskan.

Enormt påpassad i varje match

IFK Norrköpings framgångar kunde till mycket stor del tillskrivas Gunnar Nordahls lysande egenskaper som kedjans ledare, detta trots att han i varje match var enormt påpassad. Alla lag som skulle möta Norrköping gick i första hand in för att söka neutralisera Nordahl, som alltid hade minst en man som följde honom som en skugga hela matchen. Men vanligen kunde han ändå skaka av sig motståndarna och göra mål trots all bevakning och alla försiktighetsåtgärder från motståndarnas sida. 1946 deltog han i IFK:s berömda turné i England, då laget spelade fyra matcher, vann tre och nådde oavgjort i en. Trots att han då inte var i bästa form imponerade han oerhört på engelsmännen. Än mer var detta fallet i landskampen Storbritannien - Sverige 1947 på hösten i London, då han av de engelska tidningskritikerna blev utnämnd till "världens center" och ansågs vara den kanske bästa kedjeledare som någonsin funnits. 1947 erhöll han även "Guldbollen" som Sveriges bäste fotbollsspelare.

OS-guld 1948 och fotbollsproffs 1949

Kulmen nåddes i olympiska spelen 1948, då han ledde den svenska kedjan på ett utomordentligt sätt i samtliga Sveriges olympiska matcher och erövrade guldmedaljen i spetsen för sitt lag. Det svenska laget gjorde 22 mål på de fyra matcherna! Lovorden trotsade alla gränser för såväl Gunnar som hans kamrater

på inrarna jämte hans bröder i försvaret. Om de bästa svenskarna hette det då att om de bästa britterna på transfermarknaden ansågs värda 25 000 pund, så var Nordahl och hans kamrater värda 50 000 pund! Det stod klart att Gunnar Nordahl flitigt uppvaktades av värvare från flera utländska professionella lag, och den 14 januari 1949 tecknade han ett kontrakt på två och ett halvt år med AC Milan i Milano. Grundsumman han fick var på cirka 125 000 kronor, vilket i dag motsvarar ungefär tre miljoner. Förutom övergångssumman fick han månadslön och segerpremier. Vid central-

Gunnar Nordahl blev allsvensk skyttekung 1943, 1945, 1946 och 1948. Fotoägare: Hörnefors IF

stationen i Milano togs Nordahlfamiljen emot av c:a 7.000 entusiastiska Milansupportrar, för vilka han så småningom skulle bli stor idol för många år framöver. Ja, både unga och gamla i hela Italien såg upp till den svenske kanoncentern, kallad "Il Bisonte". Han var snabb och stark som en skenande bisonoxe, omöjlig att stoppa.

Stannade i Italien till 1959

Gunnar Nordahl stannade i Italien fram till vårvintern 1959. Under sina år i Italien spelade han åtta säsonger i Milan och två säsonger i Roma, där han var tränare

sista året. 210 mål blev det i Milan och 15 i Roma på 291 matcher. En notering som bara Silvio Piola (290) överträffat under hela 1900-talet. Skytteligan vann han fem gånger och två gånger blev han italiensk ligamästare med Milan. Säsongen 1949-50 gjorde han 35 mål på 37 seriematcher!

Väl hemkommen till fosterlandet 1959 tog han sig an Karlstads BIK, som då låg i serien under allsvenskan. Därefter följde många år med fortsatt framgångsrika tränaruppdrag. Han tränade Degerfors under tre säsonger och IFK Norrköping under fem säsonger. Linköpingslaget SAAB tog han till allsvenskan och Norrköpinglaget Sleipner gjorde han till ett topplag i näst högsta divisionen. Sedan blev det Öster i Växjö under två år med lika många silver, Solna AIK och IFK Norrköping igen likaledes två år vardera, innan tränarkarriären var över 1980.

Gunnar Nordahl, giganten i svensk fotboll, var tillsammans med Mora-Nisse, de två största av mina barndomsårs idoler. Gunnars fotbollskarriär var en sannsaga med alla ingredienser, plus några till, av det slag som vi brukade hitta i Rekordmagasinets noveller. Han var den fattige arbetargrabben från Västerbotten som blev hyllad olympisk mästare 1948, vårt första Italienproffs 1949 och framförallt oöverträffad skyttekung! Och om det viktigaste inslaget i fotboll är att göra mål, något som de flesta anser, är Gunnar Nordahl vår främsta spelare under hela 1900-talet.

Avled vid en resa till Italien 1995

Vid en resa till sitt kära Italien hösten 1995, drabbades Gunnar Nordahl på den vackra ön Sardinien i Medelhavet av en hjärtattack som ändade hans liv. Nils Liedholm, hans kanske bäste fotbollsvän, sade efter hans bortgång: *"Gunnars meritlista var lång, skimrande och fylld av framgångar i nästan ofattbar mängd. Vi var som bröder. Han var en av de få som kunde bära stora personliga framgångar med ödmjukhet. Trots all framgång, trots alla hyllningar som förärades honom var han alltjämt bruksgrabben från Hörnefors, som aldrig lät uppmärksamheten och berömmet stiga sig åt huvudet. Även i det avseendet kan han tjäna som förebild för oss alla, inte minst för dagens aktiva. Ja, Gunnar var en stor människa och jag saknar honom i djupet av mitt hjärta"*. Strax utanför Idrottsparken i Norrköping, där Gunnar gjorde så många mål, står han nu staty liksom han gör utanför hembygdens idrottsplats i Hörnefors.

Fakta

Namn: Gunnar Nordahl. **Född:** 19 oktober 1921 i Hörnefors. **Död:** 15 september 1995 i Alghero på Sardinien. **Klubbar som spelare:** Hörnefors IF till 1940, Degerfors IF 1940-44 (77 seriematcher 58 mål), IFK Norrköping 1944-48 (92-93), AC Milan, Milano, 1949-56 (257-210), AS Roma, Rom, 1956-58 (34-15), Karlstads BIK 1959-61 (20-12).

Klubbar som tränare: AS Roma 1957-59, Karlstads BIK 1959-61, Degerfors IF 1961-64, IFK Norrköping 1965-70, IF Saab, Linköping 1971-73, IK Sleipner, Norrköping 1974, Östers IF, Växjö 1975-76, AIK, Solna 1977-78, IFKNorrköping 1979-80. **Främsta meriter:** OS-guld 1948, 33 landskamper (43 mål) 1942-48. Svensk mästare 1945, 46, 47, 48. Svensk cupmästare 1945. Allsvensk skyttekung 1943, 45, 46 och 48. Guldbollen 1947. Italiensk ligamästare 1951 och 55. Latincupmästare 1951 (Lille 5-0, 3 mål) och 1956 (Bilbao 3-1). Italiensk skyttekung 1950 (35 mål), 51 (34), 53 (26), 54 (23) och 55 (27). Center i Europalaget mot Storbritannien 1947, (1-6, målskytt) och i världslaget mot England 1953 (4-4). Som tränare bl a cupmästare 1969. **Övrigt:** Ishockeyspelare i div. II sammanhang för IFK Norrköping. Skrev boken "Guld och gröna planer" 1954. Sonen Thomas (f. 24/5 1946) spelade för Degerfors IF 1961-64, Örebro SK 1965-68, 1971-78, RSC Anderlecht 1968-71 och BK Forward 1979-80. Thomas spelade 15 landskamper (5 mål), deltog i VM 1970 samt gjorde totalt 387 seriematcher och 157 mål. Proffs i RSC Anderlecht 1968-71. Sonsonen Stefan (f. 4/1 1967) spelade bl a för IFK Norrköping 1985-88 reservlaget, Åtvidabergs FF 1989 och 1996, Motala AIF 1990-95 samt BK Kenty1999.

Besök Gunnar Nordahls
hemsida!

Bröderna Nordahl från Hörnefors

av Lennart Jonsson och Ivar Söderlind

I decembernumret av Visuellt 1997 skrev vi första gången om bröderna Nordahl. I föreliggande nummer av Visuellt har vi kompletterad skrivningen dels genom Vidar Martinells innehållsrika artikel om Gunnar Nordahl och dels genom nedanstående utvidgade artikel om de övriga bröderna.

Unik kvintett i svensk idrottshistoria

På Umeå kommuns hemsida kan man läsa att Bertil, Knut, Gunnar, Gösta och Göran Nordahl är en helt unik kvintett i svensk idrottshistoria. "Världens bäste center" Gunnar Nordahl kom att bli den allra störste. Bröderna är säkert de namn som i första hand förknippas med samhället Hörnefors. De ingick i en syskonskara på tio barn, fyra flickor (Gerd, Agnes, Elvy och Ally) och sex pojkar, varav William gick bort redan vid nio års ålder. Med en så stor familj och med endast den inkomst som pappa Emil fick som arbetare vid sulfittfabriken gällde det för mamma Nikolina att kämpa för att få familjeekonomin att gå ihop.

Förklaringen till brödernas fotbollsframgångar kan säkert sökas i deras skötsamhet, träningsvilja och äregirighet kombinerat med ödmjukhet och att man lärt sig respektera och visa hänsyn mot andra människor. Till detta bör läggas ett utvecklad "bollsinn".

Bertil Nordahl - född den 26/7 1917, död den 1 december 1998

Bertil är den äldste av bröderna och blev ordinarie i Hörnefors IF:s lag år 1937 som kedjespelare och ett starkt och värdefullt komplement till målsyttande brodern Gunnar. Till en början hade han det motigt som fotbollsspelare och hans talsvårighet med stamning gjorde det inte heller lättare. Men talangen fanns och parad med den vilja och energi som var utmärkande för honom dröjde det inte länge förrän han, i likhet med Knut och Gunnar, återfanns både i Hörnefors A-lag och Västerbottens länslag.

En av pionjärerna för ishockey

I Hörnefors hann Bertil bli en av pionjärerna för ishockey, då Hörnefors IF var Västerbottens första förening med den sporten på programmet. Som varande snabb, teknisk, hård och spelskicklig kom han också i likhet med Knut och Gunnar med i länslaget i fotboll, och därmed blev även allsvenska klubbar intresserade. År 1942 värvades han till Degerfors där han första säsongen spelade högerinner, center och vänsterytter innan han av en tillfällighet fick chansen som centerhalv och fann sin rätta plats. Han var den givne centralfiguren i brukslaget med resoluta tacklingar och rena tillslag på bollen. Den som gick i närkamp med honom kände det.

Ordinarie centerhalv i landslaget

Efter landslagsdebuten mot Schweiz i november 1945 blev han snart ordinarie centerhalv i landslaget och spelade där vid flera tillfällen samtidigt som sina bröder Gunnar och Knut (unikt med tre bröder i samma landslag). Höjdpunkten kom med OS-guldet i London 1948, där han var den verkliga försvarsklippan som både danskar och jugoslaver nästan bokstavligt stångade sig blodiga mot. Efter finalen mot Jugoslavien kunde man läsa i Dagens Nyheter: *”försvarets store man och kämpe var liksom mot Österrike Bertil Nordahl som växte upp som en vägg framför de jugoslaviska anfallsvågorna. Han tålde hur många smällar som helst och satte sig i ordentlig respekt, men i ärlighetens intresse skall också nämnas att han gav åtskilligt igen.”* I den hårda konkurrensen med övriga OS-guldhjältar vann han samma år *”Guldbollen”* som Sveriges bäste spelare. Året innan OS var han skadad i ett knä, men ett energiskt och målmedvetet genomfört träningsprogram förde honom snart tillbaka på fotbollsplanen. Med samma vilja och energi övervann han också sin stamning.

Sveriges andre fotbollsproffs

Efter 15 A-landskamper och 126 allsvenska matcher för Degerfors IF blev han i januari 1949 Sveriges andre fotbollsproffs. Kontraktet med italienska Atalanta i Bergamo skrev han under bara en vecka efter att Gunnar skrivit på för Milan. Bertil sågs som en räddande ängel i Atalanta där han var mycket respekterad och uppskattad och fick äran att vara lagkapten under en period. En misslyckad bicykletas från en motståndare, vars fot hamnade på Bertils käke i stället för på bollen, satte 1952 stopp för fortsatt proffsspel då han spelat 76 matcher i italienska ligan. 35-årige Bertil hade gärna fortsatt med proffsspelet ytterligare några år. Efter hemkomsten var han under många år verksam som tränare i totalt 16 klubbar, bl a för Örebro SK och IK Brage. När spelförbudet för hemvändande proffs lyftes sommaren 1956 gjorde 39-åringen en kortare comeback i Degerfors och spelade fotboll på lägre nivå ända in på 1960-talet, sista matchen för IFK Väse som 49-åring 1966.

Bertil återgick till sitt första område inom arbetslivet - affärsbanan - som tobakshandlare i Kristinehamn. Efter pensionen bosatte han sig i Degerfors med bruksortens klassiska fotbollsarena *”Stora Valla”* på gångavstånd.

Knut Nordahl - född den 13/1 1920, död den 28/10 1984

Knut, den näst äldste av bröderna, var den förste av dem som kom med i Hörnefors IF:s A-lag, där han som offensiv centerhalv blev något av publikfavorit som synnerligen teknisk och suverän i huvudspelet. Hörnefors spelade enligt Hälsingborgssystemet, vilket innebär en offensiv centerhalv som följer med och understöder kedjan, en roll som passade Knut perfekt. Hans passningar till bröderna Gunnar och Bertil bäddade för många Hörneforsmål, till vilka han själv bidrog med att slå lagets straffar.

Till IFK Norrköping 1942

Nyss fyllda 21 år upptäcktes han av IFK Norrköpings ledare under klubbens turné i Norrland. Han var redan då en av de främsta i Västerbottens läns lag. Året därpå 1942 kom han till IFK Norrköping och utbildade sig till polis i staden. Hans breda fotbollskunnande, goda teknik och blick för spelet gjorde att han fick spela på skilda platser i laget. I allroundförmåga torde han inte ha haft någon överman i svensk fotboll. I IFK Norrköping och landslaget, där han debuterade mot Finland i september 1945, spelade han på åtta av elva platser, alla med undantag av målvakt, vänsterytter och högerhalv. Han var en målfarlig och effektiv kedjeledare, som inner firade hans blick för spelet och hans teknik stora triumfer och som back var han med sin snabbhet, säkerhet i tacklingarna och sina rensande välplacerade bollar kanske som allra bäst. Att Knut var mycket snabb bekräftas av att han vid en friidrottstävling utan specialträning gjorde 11,3 på 100 meter. Snabbheten var så uppenbar att t o m friidrottens rikstränare Gösse Holmér på allvar ville att Knut skulle försöka sig på sprinterlöpning.

En tidig bild av Knut, Gunnar och Bertil Nordahl i Sanviks IK:s "lånade" dräkt.
Foto: Erik Norrfors

OS-guld och VM-brons

Fem gånger blev han allsvensk mästare i IFK Norrköping (1943, 1945, 1946, 1947 och 1948) samt två gånger cupmästare. I båda cupfinalerna 1943 och 1945 gjorde Knut två mål. Toppar i hans fotbollskarriär var OS-guldet 1948, VM-bronset i Brasilien 1950 samt "*Guldbollen*" 1949 som han fick efter sin suveräna insats i VM-kvalmatchen mot Irland i jakten på en plats i VM-slutspelet året efter. Proffsen i

engelska fotbollslubbar stångade sina pannor blodiga mot amatören Knut. Totalt spelade han 26 A-landskamper och 167 allsvenska matcher i IFK Norrköping innan han blev proffs i Italien.

Proffsfotboll i AS Roma

Det var AS Roma som 1950 lockade över Knut till proffsfotbollen i Italien. Där blev han klubbkamrat med landsmännen Sune "Mona-Lisa" Andersson och Stig "Vittjärv Sundqvist. År 1952 återvände han till Sverige och polisarbetet i Norrköping där han på grund av spelförbudet för hemvändande proffsspelare fick nöja sig med att spela fotboll i Norrköpingspolisens korpklubb. För ledarna i moderföreningen Hörnefors IF var han den pålitlige "*fixaren*" när det gällde arrangerandet av de s.k. "*Nordahlsmatcherna*", allt ifrån den första 1946 till den mot TV-laget 1967. Knut höll i trådarna och svarade för alla kontakterna.

Drabbades av hjärtinfarkt

Knut var en utåtriktad person och tyckte om att sjunga och musicerade så mått på dragspel och gitarr. Han bildade en grupp hos polisen i Norrköping kallad "*Nordahlskvartetten*". Sedan han drabbats av en svår hjärtinfarkt måste han lämna polisarbetet och flyttade till jämtländska Åkersjön med sin fru Ulla. Där hade de funnit ett litet paradiset med engagemang i föreningslivet och provade även på turistnäringen så smått genom att sköta en serveringsstuga uppe på fjället Önrun. Den 28 oktober 1984 avled Knut Nordahl sedan hans hjärta inte orkat med längre.

Gösta Nordahl – född den 22 januari 1928, död den 1 mars 2003

Göran Nordahl – född den 22 januari 1928

Tvillingbröderna Gösta och Göran (Gösta kvarten äldre) kom båda som tonåringar med i Hörnefors IF:s A-lag och visade i likhet med sina äldre bröder stora fotbollsanlag. "Nalle" Halldén i IFK Norrköping höll ett vakande värvaröga över pojkarna. När det var dags för militärtjänsten, så ordnade han så att de förlades till Linköping. Därifrån är det inte långt till Norrköping och IFK och där hamnade tvillingarna år 1950. Det blev mest spel i reservlaget där det också fanns många andra talanger som väntade på sin chans.

Göran var mest framgångsrik som ishockeyspelare

Göran tröttnade efter ett år och några matcher med IFK:s A-lag. Han återvände till Hörnefors och HIF där han var en given förstärkning för laget oavsett om han spelade i anfall eller försvar. Han blev den meste HIF:aren av bröderna (var flest år aktiv i föreningen) och hade förutsättningar att bli en spelare av mycket hög klass. Med sin goda fysik, snabbhet och blick för spelet hade han annars som t ex back kunnat bli en ackquisition även för allsvenska klubbar. Men han föredrog det lugnare tempot och det mindre hårda trycket på en "*Nordahlare*" i Hörnefors. Göran gjorde ett gästspel hos IFK Holmsund innan han avslutade sin aktiva fotbollskarriär och övergick till

ledaruppdrag inom HIF. Största framgångarna hade han som ishockeyspelare där han deltagit i Västerbottens länslag. Göran är fortfarande bosatt i Hörnefors.

Gösta blev svensk mästare i IFK Norrköping och landslagsman

Gösta stannade i början av 1950-talet i IFK Norrköping och blev snart ordinarie med ett svenskt mästerskap år 1952 och SM-silver 1953 som toppar. Han spelade omväxlande back och högerytter och klarade båda platserna till ledningens belåtenhet. Som kedjekompis hade han bland annat "Lill-Einar" Karlsson från Rönnskär. Gösta återvände till Västerbotten och Hörnefors 1955. Efter ett kort gästspel hos moderklubben blev det spel i IFK Holmsund som var topplag i division II Norrland. Där han stannade till 1969. Det blev en A-landskamp mot Finland i september 1957, där han spelade högerytter med Gunnar Gren som högerinner. Gösta siktade på att kvalificera sig till VM-truppen 1958 (som tog silver) men en skada kom emellan. Han var i många år given i länslaget där han deltog 35 gånger.

Allsvenskt spel vid 38 års ålder

Vid 38 års ålder 1967 blev det nytt allsvenskt spel med IFK Holmsund. Gösta hade då blivit en säker och svårpasserad mittförsvarare, vilket många yngre forwards i motståndarlag fick erfara. Noterbart är att han i allsvenskan ställdes mot sin brorson Thomas Nordahl. Gösta höll ihop försvarstrådarna på ett bra sätt under den allsvenska säsongen men det skadedrabbade och orutinerade laget slutade efter en lovande början på en 12:e och sista plats. Flyttlasset gick sedan återigen söderut och då till Skinnskatteberg, där Gösta under närmare 20 år inom Västmanlands Fotbollsforbund fortsatte att göra sina insatser för fotbollen. Från 1998 fram till sin död i mars 2003 var han bosatt i Västerås.

Knut, Bertil, Gunnar, Gösta och Göran i samband med en av "Nordahlsmatcherna". Fotoägare: Hörnefors IF

Lagbilder ur Rekord- Magasinet Idrottsalbum med Gunnar Nordahl i laget

Gösta Nordahl ur
Rekord Magasinet
nr 26 1951.

Hörnefors IF 1937. Från vänster: Gustaf Lindström, Isidor Nording, Bertil Nordahl, Ivan Persson, Knut Nordahl, Gunnar Nordahl, Carl Häggström, Henrik Hedin, Ragnar Thornberg, Alvar Danielsson samt längst fram målvakten Tore Persson. Fotoägare: Hörnefors IF

Degerfors IF 1943

Gunnar Nordahls första allsvenska klubb. Stående fr.v: Henry Jakobsson, K.E. Jakobsson, *Gunnar Nordahl*, Eric Lundin, Bengt Benjaminsson, Erik Keller-Karlsson.

Knästående fr. v: Olle Åhlund, Gunnar Andersson, Magnus Bergström, Allan Johansson och John Bergström.

Ur Rekord Magasinet's Idrottsalbum nr 3, 1943.

IFK Norrköping 1944.

Stående fr.v: Torsten Johansson ordförande, H. Carlbom, Sven Pettersson, E. Steén, *Gunnar Nordahl*, Mulle Holmqvist, Georg "Åby" Eriksson och C.E. Halldén lagledare.

Knästående fr. v: B. Rosengren, *Knut Nordahl*, T. Lindberg, G. Malm, L. Wigren. Ur Rekord Magasinet's Idrottsalbum nr 41, 1944.

FC Milan 1950 med berömda innertrion Gre-No-Li.

Stående fr.v: Tognon, Annovazzi, Gren, *Nordahl*, Burini, Liedholm och Candiani

Knästående fr. v: Sanvieto, Milanese, De Gregori och Rinaldi. Ur Rekord Magasinet's Idrottsalbum nr 14, 1950.

Svenska Proffslandslaget 1951. Stående fr.v: Stig Sundqvist, Nils Liedholm, Gunnar Gren, *Gunnar Nordahl*, Bertil Nordahl, Sune Andersson, Ingvar Gärd, trän. Lajos Czeizler. Knästående fr. v: Lennart Skoglund, Kjell Rosén, *Knut Nordahl*, milanmålvakten Bardelli, Gunnar Johansson, Henry Karlsson. Ur Rekord Magasinets Idrottsalbum nr 39, 1951.

Karlstad BIK 1960 med Gunnar Nordahl. Stående fr.v: Nisse Nilsson (landslagsman i ishockey), Torsten Larsson, *Gunnar Nordahl*, Åke Swärd, Sune Frödén, Gunnar Björk. Knästående fr. v: Per Olof Holmström, Tore Johansson, Lars-Åke Skogsberg, Åke Gustafsson, Allan Johansson. Ur Rekord Magasinets Idrottsalbum nr 32, 1960.

Svenska landslaget mot England 1947 med tre bröder Nordahl. Stående fr.v: Malte Mårtensson, Gunnar Gren, *Gunnar Nordahl*, *Bertil Nordahl*, Nils Liedholm och Stellan Nilsson. Knästående fr. v: Sune Andersson, *Knut Nordahl*, Torsten Lindberg, Erik Nilsson och Rune Emanuels-son. Ur Rekord Magasinets Idrottsalbum nr 3, 1948.

Olympialaget i fotboll 1948. Stående fr.v: Tränaren George Raynor, Kjell Rosén, Gunnar Gren, *Bertil Nordahl*, *Gunnar Nordahl*, Henry "Garvis" Carlsson, Nils Liedholm. Knästående fr. v: Birger "Bian" Rosengren, Börje Leander, Torsten Lindberg, Erik Nilsson och Sune Andersson. *Knut Nordahl* var skadad i denna match och ej med på bilden. Ur Rekord Magasinets Idrottsalbum nr 35, 1948.

Bröderna Knut, Gunnar och Bertil Nordahl. Ur All-Sport nr 1 1949